

**T.C.  
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KAMU KATILIM BANKALARININ İSLAMİ BANKACILIK  
SEKTÖRÜNE ETKİLERİ (2010-2019)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Mahmoud IZOLI**

**Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı**

**Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kenan ERKAN**

**ARALIK – 2020**

**T.C.**  
**SAKARYA ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KAMU KATILIM BANKALARININ İSLAMİ BANKACILIK**  
**SEKTÖRÜNE ETKİLERİ (2010-2019)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Mahmoud IZOLI**

**Enstitü Anabilim Dalı: İslam Ekonomisi ve Finansı**

**“Bu tez sınavı 08/01/2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

<b>JÜRİ ÜYESİ</b>	<b>KANAATI</b>
Doç. Dr. Gülfen TUNA	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kenan ERKAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Sedat DURMUŞKAYA	Başarılı

## ÖNSÖZ

Allah'a (C.C.) şükrettikten sonra, akademik hayatımda gayret ve mücadelenin anlamını öğreten, bilgi ve birikimini, görüş ve düşüncelerini benimle paylaşan ve destekçi olan değerli hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kenan ERKAN'a teşekkür ediyorum.

Yüksek öğretim sürecinde bana destek olan hocam sayın Doç. Dr. Mustafa ÇALIŞIR, Dr. Mücahit ÖZDEMİR, Dr. Muhammed emin DURMUŞ'a ve Dr. Cihangir AKIN'a teşekkürlerimi sunarım.

Türkiye'de yeni bir hayat kurmamda maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, GÜNDÜZ ailesine ve özellikle kıymetli hocam sayın; Turgay GÜNDÜZ'e hayatım boyunca borçlu olduğumu ifade etmek isterim.

Hayatıma ek değer katan, bilincin ve insanın kıymetini, değişimin mümkün olduğunu bana öğreten, kıymetli hocam sayın; Mohammad İkbal ALKHEDER'e teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans yolculuğumda engelleri aşmama destek veren kıymetli arkadaşım Hussein ALHUSSEİN'e teşekkür ederim. 3 yıl boyunca tebessümü ile bize enerji veren Mohamed Alfadoul ABDALLAH'a, bana kardeşliğin anlamını öğreten Muhammed AMAYE'ye teşekkür ediyorum.

Hayatımda başardığım ve elde ettiğim bütün başarıları sevgili annem, rahmetli babam ve bütün ailemin çabalarından kaynaklandığını ifade etmeyi bir borç biliyorum.

**Mahmoud IZOLI**

**30.11.2020**

# İÇİNDEKİLER

<b>KISALTMALAR</b> .....	<b>iii</b>
<b>TABLO LİSTESİ</b> .....	<b>iv</b>
<b>ŞEKİL LİSTESİ</b> .....	<b>v</b>
<b>ÖZET</b> .....	<b>vi</b>
<b>ABSTRACT</b> .....	<b>vii</b>
<b>GİRİŞ</b> .....	<b>1</b>
<b>BÖLÜM 1: KATILIM BANKACILIĞI</b> .....	<b>13</b>
1.1. Bankacılık Kavramı .....	13
1.2. Katılım Bankacılığı Kavramı .....	14
1.3. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkışı .....	15
1.4. Katılım Bankacılığını Ortaya Çıkaran Sebepler.....	16
1.4.1. Dini Sebep .....	16
1.4.2. Sosyolojik Sebepler .....	17
1.4.3. Ekonomik Sebepler .....	18
1.5. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Bileşenleri .....	19
1.5.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. ....	19
1.5.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. ....	20
1.5.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. ....	21
1.5.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş. ....	22
1.5.5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.....	23
<b>BÖLÜM 2: KONVANSİYONEL VE KATILIM BANKALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLAR</b> .....	<b>25</b>
2.1. Fon Toplama Yöntemleri (FTY) .....	25
2.1.1 Konvansiyonel Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri .....	25
2.1.2. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri.....	26
2.2. Fon Kullandırma Yöntemleri (FKY).....	28
2.2.1. Konvansiyonel Bankaların Fon Kullandırma Yöntemleri.....	28
2.2.2. Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri.....	28
2.3. Murabaha Yöntemi .....	29
2.4. Mudarebe .....	31

2.5. Müşareke (Ortaklık) .....	32
2.5.1. Sabit.....	33
2.5.2. Azalan.....	33
2.6. Selem .....	33
2.7. İcare .....	34
2.8. İstisna.....	35
2.9. Sukuk.....	36
2.10 Faiz ve Kâr Payı .....	36
2.11. Denetim ve Şer’i Denetim .....	37
2.12. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB).....	38
<b>BÖLÜM 3: KAMU KATILIM BANKALARININ İSLAMİ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ İNCELEMESİ.....</b>	<b>40</b>
3.1. Kamu Katılım Bankalarının Girişinin, Özel Katılım Bankalarının Net Kârda Pazar Payı Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesi (M1). .....	45
3.2. Kamu Katılım Bankalarının Girişinin, Özel Katılım Bankalarınca Toplanan Fon Miktarında Pazar Payı Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesi (M2).....	48
3.3. Kamu Katılım Bankalarının Katılım Piyasasına Girişinin, Özel Katılım Bankalarının Kullandırılan Fon Miktarında Pazar Payı Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesi (M3).....	54
<b>SONUÇ .....</b>	<b>67</b>
<b>KAYNAKÇA.....</b>	<b>69</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ .....</b>	<b>72</b>

## KISALTMALAR

<b>A.Ş</b>	: Anonim Şirket.
<b>AAOIFI</b>	: (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) İslami finansal kuruluşlar muhasebe ve denetim orgaizasyonu.
<b>AKPO</b>	: Alınan Kâr Payı Oranı.
<b>Ar-Ge</b>	: Araştırma ve Geliştirme.
<b>BDDK</b>	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu.
<b>E/S O</b>	: Emek Sermaye Ortaklığı.
<b>FKY</b>	: Fon Kullanırma Yöntemleri.
<b>FTY</b>	: Fon Toplama Yöntemleri.
<b>K/Z O</b>	: Kâr Zarar Ortaklığı.
<b>KDV</b>	: Katma Değer Vergisi.
<b>KFM</b>	: Kullanırılan Fon Miktarı.
<b>KGK</b>	: Kamu gözetimi muhasebe ve denetimi standartları kurulu.
<b>KKB</b>	: Kamu Katılım Bankaları.
<b>NCB</b>	: National Commercial Bank.
<b>NK</b>	: Net Kâr.
<b>ÖFK</b>	: Özel Finans Kurumu.
<b>ÖKB</b>	: Özel Katılım Bankaları.
<b>ÖKPO</b>	: Ödenen Kâr Payı Oranı.
<b>RİG</b>	: Reklam ve İlan Giderleri.
<b>ŞS</b>	: Şube Sayısı.
<b>T.C.</b>	: Türkiye Cumhuriyeti.
<b>TCMB</b>	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası.
<b>TDK</b>	: Türkiye Dil Kurumu.
<b>TFM</b>	: Toplanan Fon Miktarı.
<b>VGM</b>	: Vakıf Genel Müdürlüğü.

## TABLO LİSTESİ

<b>Tablo 1:</b> Albaraka Türk Katılım Bankası Sermaye Dağılımı .....	20
<b>Tablo 2:</b> Kuveyt Türk Katılım Bankası Sermaye Dağılımı .....	21
<b>Tablo 3:</b> Türkiye Finans Katılım Bankası Sermaye Dağılımı .....	22
<b>Tablo 4:</b> Ziraat Katılım Bankası Sermaye Dağılımı .....	23
<b>Tablo 5:</b> Vakıf Katılım Bankası Sermaye Dağılımı .....	24
<b>Tablo 6:</b> Kamu Katılım Bankalarının NK, TFM ve KFM değişimi .....	40
<b>Tablo 7:</b> Değişkenlerin hesaplama metodu.....	43
<b>Tablo 8:</b> Kamu Katılım Bankalarının RİG .....	46
<b>Tablo 9:</b> Özel Katılım Bankalarının NK.....	47
<b>Tablo 10:</b> (M1) Model 1: Kamu katılım bankaları RİG'in, özel katılım bankaların net kârda pazar payı üzerine etkisi .....	48
<b>Tablo 11:</b> Kamu Katılım Bankalarının ŞS ve ÖKPO .....	50
<b>Tablo 12:</b> Özel Katılım Bankaların TFM .....	50
<b>Tablo 13:</b> (M2) Model 2: Kamu katılım bankaları ŞS ve ÖKPO'nun, özel katılım bankaların toplanan fon miktarında pazar payının üzerine etkisi.....	51
<b>Tablo 14:</b> Kamu Katılım Bankaların ŞS ve AKPO .....	56
<b>Tablo 15:</b> Özel Katılım Bankaların KFM.....	57
<b>Tablo 16:</b> (M3) Model 3: Kamu katılım bankaları ŞS ve AKPO'nun, özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarının pazar payının üzerine etkisi .....	58
<b>Tablo 17:</b> (2010-2014) Sektör Bazında Özel katılım Bankalarınca Kullanılan Fon ortalamasının dağılımı (%).....	62
<b>Tablo 18:</b> (2015-2019) Sektör Bazında Özel katılım Bankalarınca Kullanılan Fon ortalamasının dağılımı (%).....	62

## ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: NK, TFM ve KFM değişimi .....	3
Şekil 2: Kamu katılım bankalarının, özel katılım bankaları üzerindeki etkisi .....	4
Şekil 3: KFM yoğunluğunun değişimi .....	5
Şekil 4: Doğrusal ilişki kontrolü .....	44
Şekil 5: RİG'in, NK Üzerine Etkisi .....	45
Şekil 6: ŞS ve ÖKP'nin, TFM Üzerine Etkisi .....	49
Şekil 7: (M2) kalıntıların normal dağılımı .....	52
Şekil 8: (M2) bağımlı ve bağımsız değişkenlerin eşit dağılımı .....	53
Şekil 9: ŞS ve AKPO'nun, KFM Üzerine Etkisi .....	55
Şekil 10: (M3) kalıntıları normal dağılımı .....	59
Şekil 11: (M3) bağımlı ve bağımsız değişkenleri eşit dağılımı .....	59
Şekil 12: KKB'ı girmeden önce ile girdikten sonra ÖKB'nin KFM dağılımı .....	61
Şekil 13: TA sektörünün fonlanma değişimi (TL) .....	63
Şekil 14: TA sektörünün fonlanma değişimi (YP) .....	63
Şekil 15: İN sektörünün fonlanma değişimi (TL) .....	63
Şekil 16: İN sektörünün fonlanma değişimi (YP) .....	64
Şekil 17: Hİ sektörünün fonlanma değişimi (TL) .....	64
Şekil 18: Hİ sektörünün fonlanma değişimi (YP) .....	64
Şekil 19: SA sektörünün fonlanma değişimi (TL) .....	65
Şekil 20: SA sektörünün fonlanma değişimi (YP) .....	65
Şekil 21: Dİ sektörünün fonlanma değişimi (TL) .....	65
Şekil 22: Dİ sektörünün fonlanma değişimi (YP) .....	66



**Sakarya Üniversitesi**  
**Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti**

<b>Yüksek Lisans</b>	<input checked="" type="checkbox"/>	<b>Doktora</b>	<input type="checkbox"/>
<b>Tezin Başlığı:</b> Kamu Katılım Bankalarının İslami Bankacılık Sektörüne Etkileri (2010-2019)			
<b>Tezin Yazarı:</b> Mahmoud IZOLI		<b>Danışman:</b> Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Kenan ERKAN	
<b>Kabul Tarihi:</b> 08/01/2021		<b>Sayfa Sayısı:</b> viii (ön kısım) + 69 (tez)	
<b>Anabilim Dalı:</b> İslam Ekonomisi ve Finansı			
<p>Araştırmamız üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; katılım bankacılığının tanımı, Türkiye’de katılım bankacılığının ortaya çıkışı ve bileşenleri, ikinci bölümde; katılım bankaları ile konvansiyonel bankalar arasındaki farklar, fon toplama ve kullandırma yöntemleri, faiz ve kâr payı, denetim ve şer’i denetim arasındaki farklılıklar ve Türkiye katılım bankaları birliği, üçüncü bölüm ise üç ana aşamadan oluşmaktadır. Üçüncü bölüm Türkiye’de faaliyet gösteren özel katılım bankalarının (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans) 2010 yılından 2019 yılının sonuna kadarki faaliyet raporlarını inceleyerek kamunun bu sektöre girmeden önceki periyot ile girdikten sonra aralarında özel katılım bankalarının ele aldığımız değişkenlerin (net kâr, toplanan ve kullandırılan fon miktarı) nasıl bir değişim gösterdiği ortaya konmuştur. Sonra 2015’ten 2020’ye kadar kamunun özel sektör üzerindeki etkisini incelemek amacıyla kamu katılım bankalarının (reklam ve ilan giderleri, şube sayısı, alınan ve ödenen kâr payı oranlarını) özel katılım bankalarının (net kârı, toplanan ve kullandırılan fon miktarı) da pazar payı üzerindeki etkisinin çıkarılması için çoklu regresyon analizi (Multiple Regression Analysis) kullanılmıştır. Akabinde özel katılım bankalarının kamu katılım bankaları piyasaya girmeden önce ve girdikten sonra, kullandırılan fon konusunda hangi sektöre yönelik verdiği önem ortaya konmuştur. Bu araştırma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ndeki İslam Ekonomisi ve Finansı bölümünde yüksek lisans derecesi için hazırlanmıştır.</p>			
<b>Anahtar Kelimeler:</b> Kamu katılım bankaları, Özel katılım bankaları, Net kâr, Toplanan fon miktarı, Kullandırılan fon miktarı, Çoklu doğrusal regresyon analizi			

**Sakarya University**  
**Institute of Social Sciences Abstract of Thesis**

<b>Master Degree</b>	<input checked="" type="checkbox"/>	<b>Ph.D.</b>	<input type="checkbox"/>
<b>Title of Thesis:</b> The Effects of Public Participation Banks on the Islamic Banking Sector (2010-2019)			
<b>Author of Thesis:</b> Mahmoud IZOLI		<b>Supervisor:</b> Assist. Prof. Mustafa Kenan ERKAN	
<b>Accepted Date:</b> 08/01/2021		<b>Number of Pages:</b> viii (pre text)+ 69 (main body)	
<b>Department:</b> Islamic Economics and Finance			
<p>The research consists of three main chapters. Started with an overview of participation banking, the beginning, and components of Turkey's participation banking. The second chapter, explaining the differences between conventional and participation banks through collect (deposits) and present (credits/loans) funding methods, interest and profit, audit and shari audit, and a simple summary about Turkey participation banks association. The third chapter consists of three main parts too. First part by focusing on private participation banks (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans) showing the change of private participation banks variables (net profit, collected funds, given loans/credits) before and after public banks come through the participation banking market (2010-2019). Then, from 2015 to 2020 to examine the impact of the public participation banks variables (advertising expenses, number of branches, profit rate on deposit and loans) on the private participation banks share by their variables (net profit, collected funds, given loans/credits) Multiple linear regression analysis has been used. Subsequently, the last part presents diagrams that are explaining private participation banks to which sector pay attention by financing operations after public banks entered the participation market. This research has been prepared for a master's degree in the Department of Islamic Economics and Finance at Sakarya University in the Institute of Social Sciences.</p>			
<b>Keywords:</b> Public participation banks, Private participation banks, Net profit, Amount of funds collected (deposits), Amount of funds presented (loans/credits), Multiple linear regression analysis			

## GİRİŞ

**Çalışmanın Konusu:** Kamu Katılım Bankalarının İslami Bankacılık Sektörüne Etkileri (2010-2019)

İnsanoğlu doğasına uygun olarak üretime başladığında bile güvende hissettiği her türlü nedenleri aradı. İhtiyaçları arttıkça tasarrufları da artırmaya başladı. Çünkü tasarruf görevlerinden biri bilinmeyen geleceği için bir güvenlik duygusu sağlamaktır.

Para, değişim ve tasarruf için bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Popülaritesi ve kabulünü sağlayan gücü nedeniyle insanlar fazlasını biriktirmeye başlamışlardır. Ancak insanların yetenekleri farklıdır ve bu da para biriktirmek, tasarruf etmek ve gelecek için planlama yapmakta kabiliyetlerini de farklı kılar. Bazıları da finansal bir sıkışıklığa uğrayabilirler. O zaman da muhtaç kişi çözüm aramaya başlar ve genellikle finansal gücün sahiplerine (mali ihtiyacından fazla parası var olanlara) gider. Onlardan ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir miktarı borç olarak almaya çalışır.

Diğer yandan finansal güce sahip olanlar yardım etmeye istekli olmayabilirler. O zaman da bazıları fırsat maliyeti ilkesiyle düşündüler ve faiz ile borç vermeyi kendileri için çok iyi bir çözüm olarak buldular.

Bankaların kurulmasıyla daha düzenli bir mekanizma ile borçlandırma mantığı ortaya çıkmış ve herhangi bir ülkede bankaların rolü artık iyi bilinmektedir. Artık borç vermekle sınırlı değildir. Yaklaşık otuz sene önce finans ve bankacılık piyasasına hem gerçek ekonomiye faydalar sağlayan hem de şeriata uyumlu çözümler sunan “katılım bankası” olarak bilinen yeni bir ortak girdi. Ancak günümüzde konvansiyonel bankaların katılım ve finans bankacılığı piyasasına girişinin önemli bir olay olduğunu düşünmekteyiz.

Türkiye’deki Kamu Bankalarının böyle bir adım atması ve özel Bankaların katılım finans ve bankacılık sektöründe daha önce var olduklarından dolayı araştırmamızın başlığı (Kamu Katılım Bankalarının İslami Bankacılık Sektörüne Etkileri (2010-2019)) olarak seçilmiştir. Bu araştırma, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Ekonomi ve Finansı Bölümü’nde yüksek lisans derecesi için hazırlanmıştır.

### **Araştırmanın Problem İfadesi**

Yaklaşık otuz sene önce Türkiye'nin finans ve bankacılık piyasasına hem gerçek ekonomiye faydalar sağlayan hem de şeriata uyumlu çözümler sunan yeni bir üye girmiştir. İltihak eden yeni üye son günlerde katılım bankası olarak bilinmiştir. Ancak konvansiyonel bankalarının katılım finans ve bankacılığı piyasasına girişinin önemli bir olay olduğunu farkındayız. Türkiye'deki kamu bankalarının böyle bir adım atması özel katılım bankaları üzerinde bir etkiye sahip olacağını düşünmekteyiz.

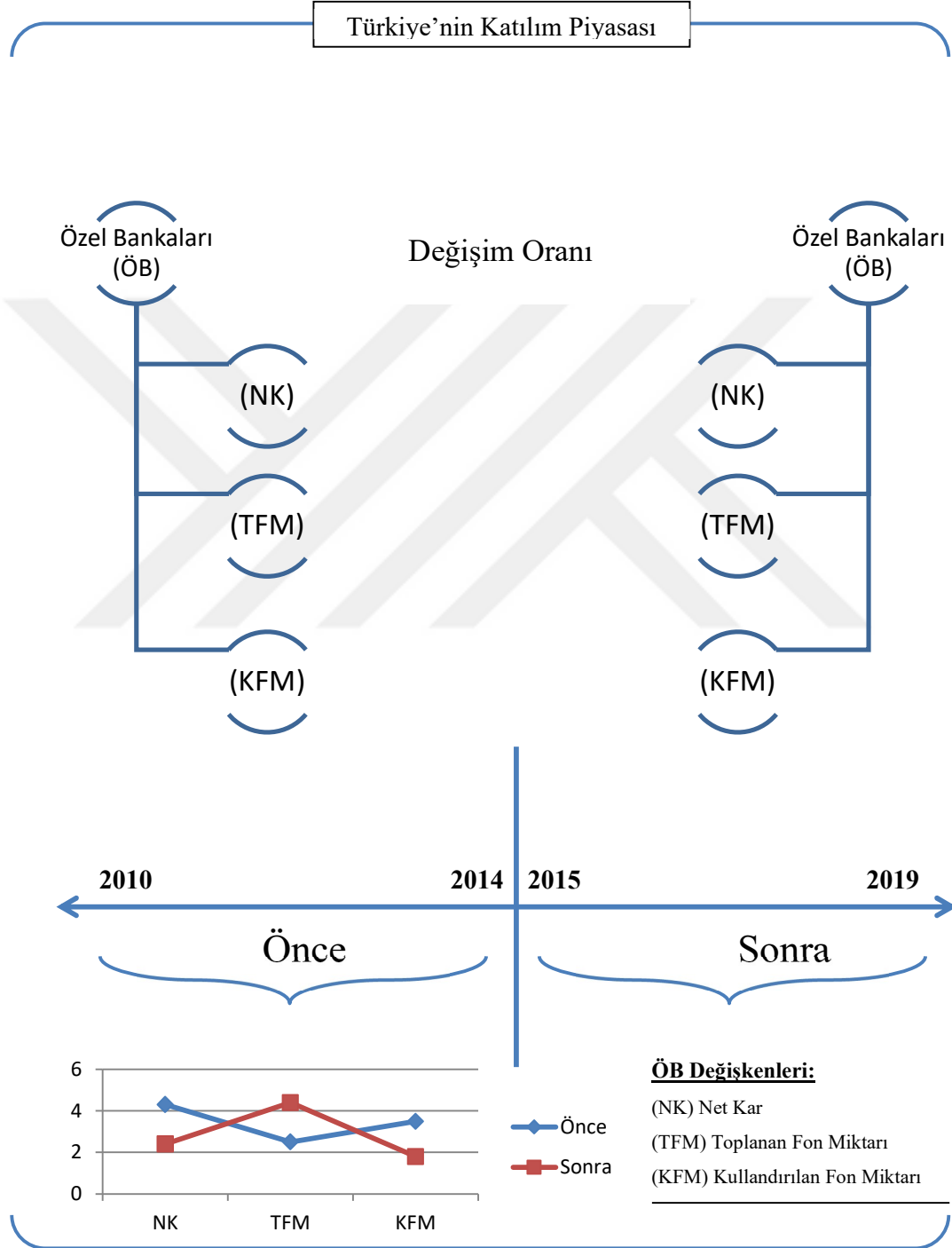
### **Araştırmanın Amacı ve Kapsamı**

Araştırmanın amacı, kamu bankalarının katılım ve finans bankacılığı piyasasına girişinin özel sektördeki katılım bankaları üzerindeki etkilerinin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın kapsamı, araştırmamız Türkiye'deki katılım bankacılığını ilgilendirdiği için coğrafi nokta açısından sadece yurtiçi faaliyete bulunan iki kamu ve üç özel olmak üzere toplam beş katılım bankasını (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım) içermektedir. Ampirik çalışmamızın zaman çerçevesine gelince, iştiğal ettiğimiz kamu ve özel katılım bankaları katılım finans ve bankacılığı piyasasında yan yana buldukları sürece 2015'ten 2019'un sonuna kadar olan dönem seçilmiştir.

### **Araştırmanın Önemi**

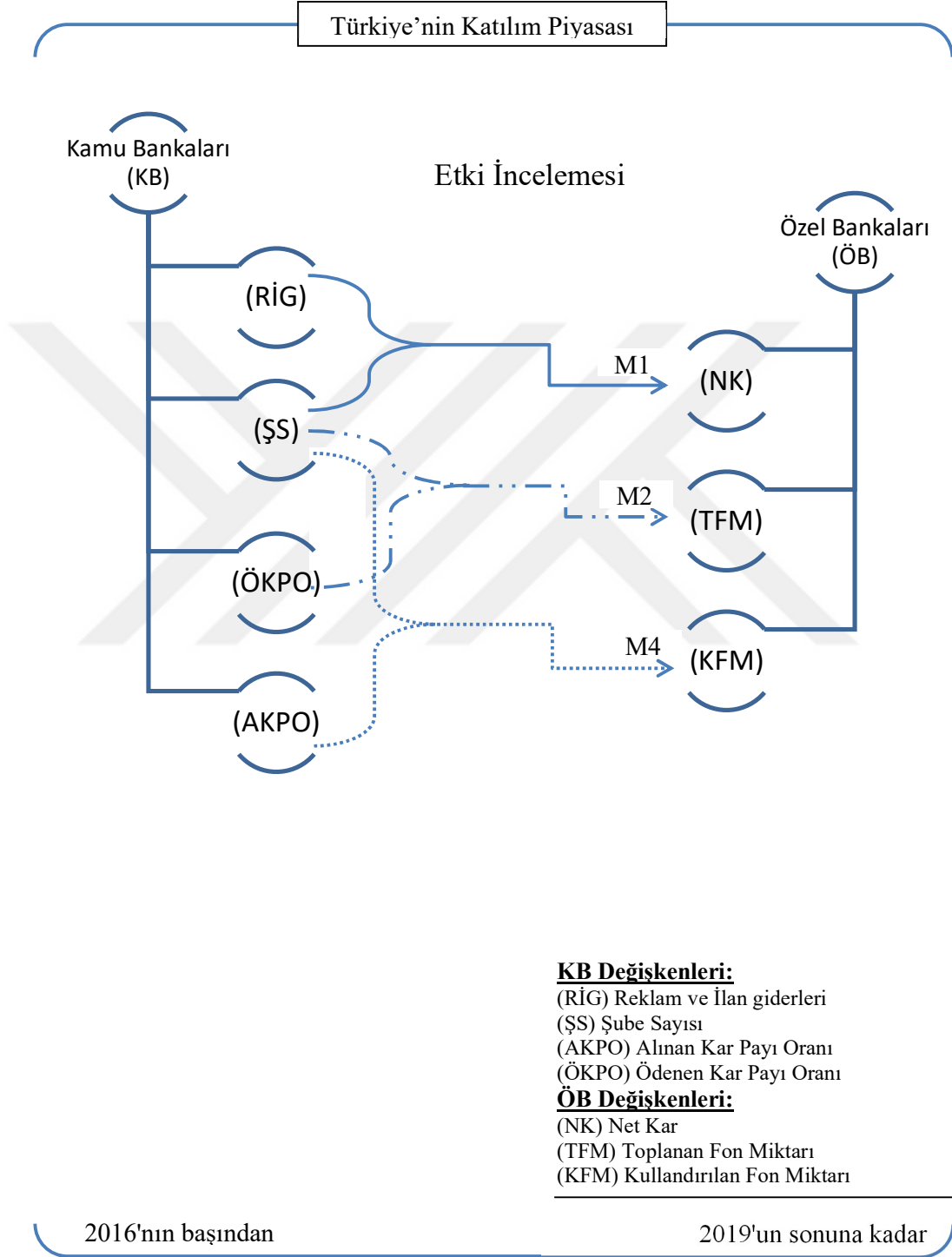
Literatür taraması yapılırken Türkiye'nin katılım bankacılığı ile ilgili yapılmış çalışmalar, genellikle katılım ve konvansiyonel bankaların birinin diğerine etkisini çeşitli değişkenler açısından incelenip karşılaştırılan çalışmalardır. Hatta katılım ve finans bankacılığı piyasasına giren kamu bankalarının olumlu ve olumsuz etkilerini incelemeyi amaçlayan çalışmalar genellikle sektörde çalışanlarla bir mülakat veya anket uygulanarak sonuçların ortaya konulması şeklindedir. Bunun için, Türkiye'nin konvansiyonel bankalarının katılım ve finans bankacılığı piyasasına girişi yeni olduğundan ve İslami veya katılım bankacılık alanında sunulan çalışmaları inceledikten sonra çalışmamızın göstermeye çalıştığı etkileri inceleyen deneysel bir çalışmaya rastlamamış olmamızdan mütevellit,

çalışmamızın gelecekteki araştırmacıların bu alandaki çalışmalarını geliştirmesi için bir destek oluşturacağı umulmaktadır.



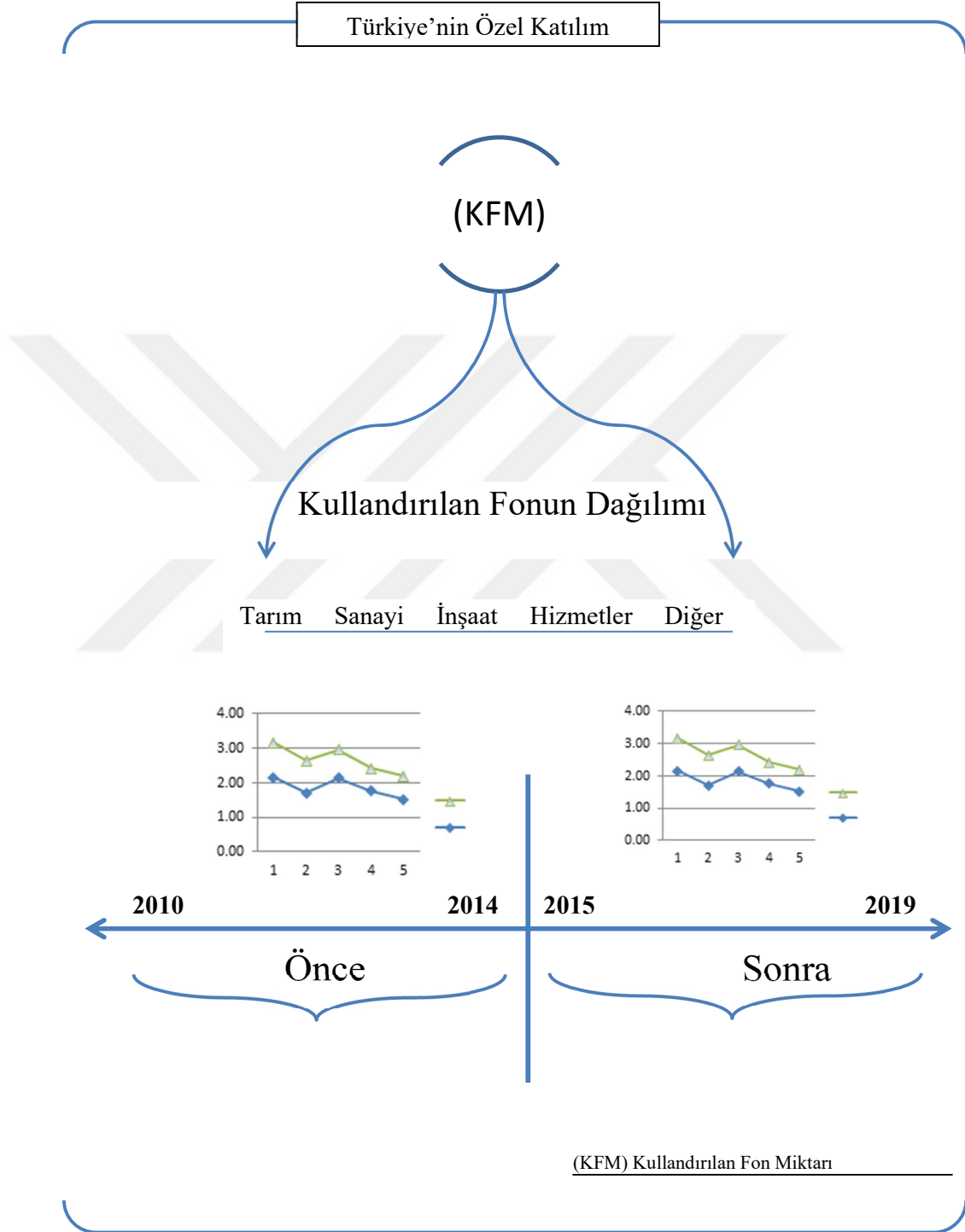
Şekil 1: NK, TFM ve KFM değişimi

İkinci Aşama



Şekil 2: Kamu katılım bankalarının, özel katılım bankaları üzerindeki etkisi

Üçüncü Aşama



Şekil 3: KFM yoğunluğunun değişimi

## **İncelenen Değişkenler**

Araştırmanın amacına ulaşmak için kullandığımız değişkenleri şu şekilde özetle tanımlayabiliriz.

### **Reklam ve İlan Giderleri (RİG)**

Ticari hizmet, üretim veya finans faaliyetlerinde bulunan müesseselerin belirlediği strateji ve aşama doğrultusunda satışları attırmak, rekabet edebilmek, markalaşmak, yeni müşteri kazanmak vs. kısa hedefleri farklılık gösterirse bile kazanmak ve kâr etmek adına yaptığı harcamaları olarak tanımlayabiliriz.

### **Şube Sayısı (ŞS)**

Bankaların talep ve arz ettiği fonları için kurduğu ve işletme maliyetini kabul ettiği hizmet noktalarının adedidir.

### **Toplanan Fon Miktarı (TFM)**

Bankacılık sektöründe kurumun elde etme maliyetinden daha yüksek bir getiri ile yeniden kullanırmak için piyasada mevcut tüzel ve gerçek kişilerden toplayabildiği nakit veya para olarak tanımlanır.

### **Kullandırılan Fon Miktarı (KFM)**

Finans piyasasında kuruluşun toplam maliyetinden daha fazla kazanç ile iade edebileceklere fonlandırılabildiği para, likidite veya nakittir.

### **Net Kâr (NK)**

Kurumun yürüttüğü faaliyetten dolayı belli bir süre içerisinde tüm giderleri, masrafları ve vergileri hariç tutulduktan sonra elde ettiği artış ya da gelir olarak tanımlayabiliriz.

### **Alınan Kâr Payı Oranı (AKPO)**

Geleneksel kredi işlemlerinde alınan faiz oranı, katılım bankalarının finansman işlemleri karşılığında aldıkları kazanç oranı alınan kâr payı oranı olarak bilinmektedir. Alınan kâr payı oranı kullandırılan fona bağlıdır. Başka bir deyişle borç karşılığı alınan borç fazlasının oranıdır.



## **Ödenen Kâr Payı Oranı (ÖKPO)**

Geleneksel vadeli hesaplara yatırılan para karşılığında hesap sahiplerine vade sonunda ödenen faiz oranı, katılım bankalarının topladığı fonu işletmekten mütevellit gerçekleşen kâr oranı ödenen kâr payı oranı olarak bilinmektedir. Ödenen kâr payı oranı toplanan fona bağlıdır. Başka bir deyişle ortaklık esasına dayanan vade sonunda ortaya çıkan kâr oranıdır.

## **Araştırmanın Hipotezleri**

### **Birinci Aşama**

Bu aşamada kamunun katılım bankalarının finans ve bankacılık sektörüne girmeden önceki dönem ile girdikten sonra dikkate aldığımız özel katılım bankaları değişkenlerinin (net kârı, toplanan fon miktarı ve kullanılan fon miktarı) nasıl bir değişim sağladığı ortaya konulmuştur.

### **İkinci Aşama**

Bu aşamada kamu bankalarının katılım finans ve bankacılığı piyasasına girdikten sonra özel katılım bankalarının üç ana bağımsız değişkenleri (net kâr, toplanan ve kullanılan fon miktarı) da pazar payını etkileyip etkilemediğini test etmek amacıyla şu hipotezler ortaya konulmuştur.

### **Model 1: Kamu katılım bankalarının girişinin, özel katılım bankalarının net kârda pazar payı üzerine etkisi vardır. (M1)**

**H1a:** Kamu katılım bankaları reklam ve ilan giderlerini artırırken, özel katılım bankalarının net kârda pazar payı düşecektir.

**H2a:** Kamu katılım bankaları şube sayısını çoğaltırken, özel katılım bankalarının net kârda pazar payı azalacaktır.

### **Model 2: Kamu katılım bankalarının girişinin, özel katılım bankalarının toplanan fon miktarında pazar payı üzerine etkisi vardır. (M2)**

**H1b:** Kamu katılım bankaları şube sayısını artarken, özel katılım bankalarının toplanan fon miktarında pazar payı düşecektir.

**H2b:** Kamu katılım bankaları uyguladığı ödenen kâr payı oranlarını artırırken, özel katılım bankaları toplanan fon miktarında pazar payı düşecektir.

**Model 3: Kamu katılım bankalarının girişinin, özel katılım bankalarının kullandırılan fon miktarında pazar payı üzerine etkisi vardır. (M3)**

**H1c:** Kamu katılım bankaları şube sayısını artırırken, özel katılım bankaları kullandırılan fon miktarında pazar payı azalacaktır.

**H2c:** Kamu katılım bankalarının uyguladığı alınan kâr payı oranlarını artırırken, özel katılım bankaları kullandırılan fon miktarında pazar payı yükselecektir.

### **Üçüncü Aşama**

Bu aşamada özel katılım bankalarının kullandırılan fon miktarı (KFM), kamu bankaların katılım piyasasına girdikten sonra kredi dağılımının ortalamasını hangi sektöre yönelik bir değişiklik sağladığı ortaya konulmuştur.

### **Araştırmanın Yöntemi**

Araştırma giriş ve sonuç bölümleri sayılmaksızın üç ana bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm; katılım bankacılığının tanımı, Türkiye’de katılım bankacılığının ortaya çıkışı ve bileşenleri. İkinci bölüm; katılım bankaları ile konvansiyonel bankaların arasındaki farklar, fon toplama ve kullandırma yöntemleri, faiz ve kâr payı, denetim ve şer’i denetim arasındaki farklılıklar ve Türkiye katılım bankaları birliği. Üçüncü bölüm ise üç ana aşamadan oluşmaktadır: Türkiye’de faaliyet gösteren özel katılım bankalarının (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans) 2010 yılından 2019 yılının sonuna kadarki faaliyet raporları incelenerek kamunun bu sektöre girmeden önceki periyot ile girdikten sonra aralarında özel katılım bankalarının ele aldığımız değişkenlerin (net kâr, toplanan ve kullandırılan fon miktarı) nasıl bir değişim gösterdiği ortaya konulmuştur (**Birinci Aşama**). Sonra 2015’ten 2020’ye kadar Kamunun özel sektör üzerindeki etkisini incelemek amacıyla kamu katılım bankalarının (reklam ve ilan giderleri, şube sayısı, alınan ve ödenen kâr payı oranlarını) özel katılım bankalarının (net kârı, toplanan ve kullandırılan fon miktarı) da pazar payını üzerindeki etkisinin ortaya çıkârılması için Çoklu Regresyon Analizi (Multiple Regression Analysis) kullanılmıştır (**İkinci Aşama**). Akabinde özel katılım bankalarının kamu katılım bankaları katılım piyasasına girmeden

önce ile girdikten sonra, kullanılan fon konusunda hangi sektöre yönelik önem verdiği ortaya konulmuştur (**Üçüncü Aşama**).

Kamu ve özel katılım bankalarının değişkenleri (üç ayda bir) dönemsel faaliyet raporları ve katılım bankaları birliğince yayınlanan bilgiler incelenerek ihtiyaç duyduğumuz verileri toplanmıştır. Toplanan verileri düzelttikten sonra, değişkenler arasındaki etkiyi bilmek için belirlediğimiz testi (çoklu regresyon analizi ) uygulamak için SPSS V22 istatistiksel analiz programı kullanılmıştır. Kurulan hipotezler % 5 önem seviyesinde geçerliliğe tabi tutulmuştur.



## Literatür Taraması

Kamu bankalarının katılım bankacılığı piyasasına girişinin özel sektördeki katılım bankaları üzerindeki etkileri ile ilgili Türkiye piyasası açısından yazılmış olan Türkçe akademik çalışmaların ulaşılabilen ilk çalışmalardan birinde, ARSLAN (2018), kamu bankalarının katılım bankacılığı piyasasına girmesinin muhtemel etkilerini sorgulanmıştır. Araştırmanın amacına ulaşmak için Türkiye’de kamu ve özel katılım bankalarında üst yönetim kademelerinde görev yapan yöneticiler ile mülakat yaparak konu ile ilgili fikir ve düşünceleri alınmıştır. Sonuç olarak, Türkiye’deki katılım bankalarının artması göz önüne alındığında, pazar paylarının yetersiz olduğu görülmüştür. Bu hususta kamu ve özel katılım bankalarının pazar payının sadece %5’i oluşturduğu ve yakın gelecekte %15’e ulaşmasının beklendiği söylenmiştir. Şari (Fetva) denetleme kurulunun bulunmamasını, katılım bankaları arasında sundukları ürün ve hizmetler konusundaki tartışmaları artırdığında, müşteriler arasındaki güvensizliği artar. Ayrıca katılım bankalarının sunduğu hizmetlerinde, ürünlerin geliştirilmesinde ve pazar payı artırmasında bazı yasal engelleri bulunmuştur. Genellikle kamu katılım bankalarının devlet kurumu olmasından dolayı müşterilere bir tercih sebebi oluşturacağına değinilmiştir. Çünkü devlet insanlara bir güven duygusu sağlamaktadır.

ALPUN (2017), çalışmasında, Türkiye’de bankacılık sistemi içerisinde katılım bankacılığının yeri ve katılım bankacılığının güçlü ve zayıf yönleri üzerine odaklanmıştır. Katılım bankalarının, katılım hesaplarına sabit bir kâr payı taahhüt etmedikleri halde, bankacılık sektöründe faiz olarak dağıtılanlarla büyük ölçüde birbirlerine yakın görülmüştür. “Konvansiyonel veya faizin esas alındığı bankalarda, vadesiz mevduat hesaplarına yılsonu ortalama mevduat bakiyesi üzerinde faiz ödemesi yapılırken, katılım bankalarındaki vadesiz mevduat hesabının karşılığı ürün olan “özel cari hesaplara” hiçbir şekilde ödeme yapılmadığı veya getiri sağlanmadığı görülmüştür” (Mevlüde Elif ALPUN, 2017: 103) şeklinde bir çıkarım yapılarak katılım bankalarının özel cari hesaplarına hiçbir şekilde getiri sağlamadığı gibi, konvansiyonel bankaların vadesiz mevduat hesaplarına yıl sonu herhangi bir getiri sağlamayacağını yansıtmıştır. Yani müşteriler herhangi bir kâr ya da faiz almayacaklar, ancak konvansiyonel ve katılım bankaları vadesiz mevduat hesaplarından bir getiri sağlayamaz mı? Özel cari ya da cari hesabı olarak bilenen vadesiz mevduat hesaplarında yatırılan fonu, katılım bankaları

tarafından işletilip, ortaya çıkararak kâr veya zarar katılım hesabı sahiplerine yansıtılmadan sadece bankaya ait olduğunu düşünölmektedir. Başka bir deyişle bu tür hesaplarda müşteriler bankaya (faizsiz) bir borç veren olarak sayılabilmektedir. (Aktepe, 2010: 72) Finansman işlemlerine değinilmekte, katılım bankalarının finansman işlemleri büyük ölçüde Murabaha (bireysel ve kurumsal finansman desteği / üretim desteği) finansmanına odaklanmıştır. Böylece katılım bankaları açısından riski daha düşük olduğu için daha çok tercih edildiği görölmektedir. Son olarak, Katılım bankalarının dezavantajlarından biri, fon kullandırma süreçleri ve operasyonel işlemlerin uzunluğudur.

GÜNGÖR (2018), Türkiye’deki kamu sermayeli katılım bankalarının hizmet kalitesini değlendirmek amacıyla, Parasuraman’ın SERVQUAL (Hizmet kalitesi) ölçeğini kullanarak anket çalışması uygulanmıştır. Ankete katılan kamu katılım bankası müşterisinin genel olarak aldıkları hizmetlerden memnun oldukları tespit edilmiştir. Katılım bankalarının tercih edilme nedeni çoğunlukla faizden uzaklaşma motivasyonudur. Ancak faiz noktasına önem vermeyen müşteriler için, katılım bankalarını seçmelerinin nedeni, aldıkları hizmetlerin kalitesinde beklentilerini karşıladığı ifade edilmiştir.

HAZIROĞLU (2015), katılım ekonomisi ve katılım bankacılığı kavramı üzerinde genel olarak odaklanmıştır. İnsan, ahlak ve toplum kavramından bahsettikten sonra, modern iktisat anlayışı, İslam ekonomisi anlayışı ve daha sonra katılım ekonomisinin felsefesi uygulamalarından biri olan katılım bankaları üzerinde durmuştur. Başlangıçta, faize dayalı kapitalist ekonominin batı tarafından benimsenen fikirlere dayanan bir teori olduğunu anlatmıştır. Ancak İslam ekonomisi katılım felsefesine dayanarak üretim, tüketim ve dağıtımda toplumun sinerjisini, homojenliğini ve birliğini sağlar. Yani üretim sadece kişisel ihtiyaçları gidermek için değil, aynı zamanda tüm insanların ihtiyaçlarını karşılamaya da yardımcı olmak zorundadır. Böylece katılım ekonomisinin aradığımız çözüm olduğunu izah etmiştir.

KELLEROĞLU (2017), genel olarak katılım bankacılığı sistemi ve Türkiye’de katılım bankacılığın tarihi, yasal yönleri, fon yönetimi, uygulamaları, faiz kavramı ve İslam’da faiz yasağına değinmiştir. Katılım bankalarının kurulmasının sebebi ihtiyaç duyuduğu nedenlerle şu şekilde belirlenmiştir. Dini nedenlerden dolayı faizden uzak durmak isteyen insanların tasarruflarını değlendirmektedir. Çünkü bu tasarrufları toplayarak aslında

ekonomik bir güç teşkil eder, o da finansçılar ve iktisatçılar tarafından bilinmektedir. Faiz hassasiyetine sahip insanlara da finans ve bankacılık alanında hizmet temin edebilmektedir. Ayrıca, Türkiye'deki katılım bankalarının gelişimini engelleyen unsurlardan birinin İslam ekonomisi ve finansı uygulamalarından olan katılım bankacılığının topluma yeterli düzeyde anlatılamamış olduğunu, bu sorumluluğun da sektördeki çalışanlara ve eğitim alanlara ait olduğunu belirtmiştir.

AKAY (2018), Türkiye'deki katılım bankaları çalışanlarının üzerinde bir anket çalışmasını uygulanarak, kamu katılım bankaları hakkında düşünce ve beklentilerini saptamayı amaçlamıştır. Ankete katılanların çoğunluğu kamunun yeni katılım bankaları kurması gerektiğine değinmektedirler. O da normal bir şekilde katılım bankaları arasında rekabet olasılığına yol açar ve en iyi hizmet vermesine sebep olacaktır. Anket sonuçlarının açıkladığı gibi, yeni kamu katılım bankalarının kurulması katılım bankalarında İslami ürün çeşitliğini artırır. Bunun yanı sıra devletin kuracağı katılım bankalarıyla halka daha az maliyetle işlem sunacağı izah edilmiştir. Ancak şunu belirtmek isterim ki; kamu katılım bankaları finansman işlemlerinde gerçek ekonomiye (üretim) yönelik bir politika benimseyebilirse, daha az maliyetle olmasa bile iktisatta ve insanların hayatlarında gerçek faydayı sağlayabilecektir.

SUMER (2017), Anket çalışmasıyla katılım ve geleneksel banka çalışanlarının görüşleri çerçevesinde Türkiye'nin kamu katılım bankalarının bankacılık piyasasına girişinin etkilerini değerlendirmeyi hedeflemiştir. Çalışmanın sonucuna göre, kamu katılım bankaları ile mevcut katılım bankalarının oransal payının artacağına değinmiştir. Ülkede katılım bankacılığı ili ilgili kanunların, tanıtım çalışmalarının ve reklamların yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Yetersizliğin giderilmesi için kamu kuruluşları, üniversiteleri ve bankaların kendilerine ait sorumluluğu daha etkin bir şekilde kullanarak söyleşi ve konferans gibi farklı etkinlikleri yaparak katılım bankacılığının bilinirliğini artıracığını ifade etmiştir.

# BÖLÜM 1: KATLIM BANKACILIĞI

## 1.1. Bankacılık Kavramı

Katılım bankacılığından bahsetmeden önce bankacılığın ne olduğunu anlamalıyız. Sözlük ve terim anlamlarını ele almalıyız. Bankacılık kelimesi banka kökünden gelmektedir. Banka kelimesi, Türkçe karşılığı masa, sıra veya tezgâh anlamına gelen İtalyanca “Banco” kelimesinden gelmektedir. (Takan & Acar Boyacığlu, 2011: 2)

Banka esas itibariyle iki taraf arasında aracılık yaparak kâr elde etmeye çalışan bir kuruluştur. Taraflardan biri sermaye sahibi (sermayesini hiç riske girmeden kâr elde etmeye çalışan) olmaktadır. İkincisi ise sermayeye ihtiyacı olan (ihtiyaçları gidermek için belli bir maliyeti kabul eden). Bu iki tarafa aracılık etme işi de bankacılık olarak bilinir. Bu şekilde her iki taraf ihtiyaçlarını karşılayarak, banka da aracılık yaparak faiz esasıyla kâr elde etmektedir. Ancak bu işlemin püf noktası, sermaye (para) esas alınarak ve tek para üzerinde prosedürün yürütülmesidir. TDK’ye göre şu şekilde tanımlanmıştır. Banka (ba'nka), faizle para alıp veren, kredi, iskonto, kambiyo işlemleri yapan, kasalarında para, değerli belge, eşya saklayan ve ticaret, sanayi, ekonomi alanlarında çeşitli etkinliklerde bulunan kuruluş.<sup>1</sup> Daha kapsamlı bir şekilde anlamak için literatürlere bir göz atarak şu tanımları sıralayabiliriz

İnsanların belli bir süre içinde harcamadığı paraları kabul ederek, bunları nema / getiri şekilde borç veren veya plase eden, ödemelerde aracılık, para transferi, senet tahsili, emanet kabulü gibi farklı hizmetler gören işletmelere banka denir. (Çolak, 1987: 19).

Bankalar mevduat toplar, kredi verir, fatura tahsil eder, borsa faaliyetlerine fiilen katılır, yönlendirir, bu hizmetleri ve yönleri ile "para üzerine ticaret yapan işletmeler" ya da "sermayeyi az faizle alıp çok faizle işleten işletmeler" gibi basit tanımlamalardan biridir (Şendoğdu, 2006: 3)

Günümüzde artık bankacılık sektörü çok geniş hizmetler sağlayan bir sektördür. Sadece faiz ile para alma ve daha yüksek faiz ile para vermekle sınırlı değildir. Yalnız bankanın

---

<sup>1</sup> <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 03.12.2019)

ana görevlerinden biri odur. Ancak sorun, bankalar olarak adlandırılan bu kurumların eylem mekanizmasında yatmaktadır. Onu da ikinci bölümde ele alacağız

## **1.2. Katılım Bankacılığı Kavramı**

Türkiye’de son yıllarda faizsiz, İslami ve katılım bankaları sıkça duyulan isimlerdir. Ancak aralarında bir fark var mıdır? Onu öğrenmeye çalışacağız ve tam olarak katılım bankacılığın ne olduğunu izah etmeyi amaçlıyoruz.

Dünya çapında yürüyen bir faizli bankacılık sistemi, fon toplama ve kullandırma oranlarına bir göz atarak, ne kadar yaygın ve kabul edilmiş bir sistem olduğunu anlayabiliriz. Ancak günümüzde, İngiltere ve Fransa gibi büyük kapitalist devletlerin, faizli sistem yanında yeni bir sistemi kullanmaya başlaması ve ona teşvik etmesi şeklinde önemli bir olay meydana gelmiştir. Ancak biz burada bunun sebepleri üzerinde durmayacağız. Hatta Malezya gibi gelişmiş İslam ülkelerinden birinin bu yeni sistemin benimsemesi ve desteklemesi aslında bizi bir müslüman olarak daha fazla motive eden bir gerçektir. Artık bu yeni sistem İslam ekonomisi ve finansı olarak bilinir. Bu ana başlığın altında çok önemli bir konu gelmektedir. O da İslami bankacılıktır.

İslami bankacılık, İslami bankalar İslam hukukunun çerçevesinde faaliyet gösteren ve hizmet veren bir finans ve yatırım kurumu. Herhangi ticari bir kurum gibi, kâr elde etmek için çalışmakta, ancak İslam hukukunun ışığında çeşitli ürünler sunmaktadır. Bildiğimiz gibi İslam hukukunun ilkelerinden en önemlisi faizi yasaklamak ve diğer mali işlemlerde yasaklarından uzak durmaktır. Ondandır İslami bankalara faizsiz bankalar olarak değiniliyor. Ancak burada önemli bir konseptte atıfta bulunmak istiyoruz. “Faizin alternatifini faizsizlik değil, kârdır.” (*Türkiye’de özel finans kurumları teori ve uygulama.pdf*, t.y.:194 )

Madem İslami bankalar faizden kaçınmışlardır. öyleyse katılım bankası kavramı tam olarak nedir? İslami bankaların sağladığı çeşitli ürünlerden biri; Mudarebe (Kâr Zarar Ortaklığı)dır. Yani mudarabeye her katılan müşteri ortak oluyor ve banka ile yaptığı yatırımın sonucu (literatürlere göre) mutlaka kâr olmayabilir. Ondandır ziyade çeşitli sebeplerden mütevellit İslami bankaların bütün yaptığı işlemler yüzde yüz İslam hukukuna uymayabiliyor. Böylece katılım bankaları kavramı yaygınlaşmaya başlamıştır.



Sonuç olarak faizsiz, İslami ve katılım bankası kavramları genellikle aynı şeyi ifade edebilmektedir. Ancak katılım terimi çıkmadan önce ÖFK özel finans kurumu terimi kullanılmıştır. Onun da tam olarak ne olduğunu önümüzdeki sayfada bahsedeceğiz.

### **1.3. Türkiye’de Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkışı**

Türkiye’de katılım bankacılığının ortaya çıkışından bahsederken, bu kelimelerin yazıldığı tarihten itibaren yaklaşık 36 yıl geriye gitmek zorundayız. 1983 tarihli bakanlar kurulu kararı ile yeni finans sisteminin doğumuna izin verilmiştir. O zamanlarda Türkiye coğrafyasında, faiz hassasiyetine sahip insanlar paralarını ve birikimlerini konvansiyonel bankalardan uzak tutuyorlardı ve ekonomiye hiçbir katkı sağlamıyorlardı. Ancak yeni sistem vasıtasıyla faizsiz finansal ürün ve hizmet sunmak adına (ÖFK) özel finans kurumlarının kurulmasına müsaade edilmiştir. (*Türkiye’de özel finans kurumları teori ve uygulama.pdf*, t.y.:43)

Özel finans kurumları faizsiz finansal ürün ve hizmet sağlamanın yanında, teminat mektubu gibi uluslararası ticari işlemlerde faaliyet göstermeye çalışmışlardır. Fakat Türkiye dışındaki bankalarla çalışırken isim ile ilgili büyük zorluklar yaşamışlardır. Karşı taraf (Türkiye dışında bankalar), özel finans kurumunun tam olarak ne olduğunu algılamamış ve bunların banka olup olmadığından emin olamamıştır. Hatta Türkiye içinde dahi “özel finans kurumu” kavramı ciddi bir belirsizliği olan bir kavramdır.

1985’te bugün geçerli ifadesi ile Türkiye’nin ilk katılım bankası (Albaraka Türk Katılım Bankası) Albaraka Türk Özel Finans Kurumu olarak faaliyete başlamıştır. Sonra on dört yıl içerisinde beş özel finans kurumu sırasıyla (Faisal Finans Kurumu, Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu, Anadolu Özel Finans Kurumu, İhlas Finans Kurumu ve Asya Özel Finans Kurumu) faaliyette bulunmuşlardır.<sup>2</sup>

Zamanla, herhangi bir iş mekanizması gibi uygulamasıyla belirginleşir. 1999 yılında özel finans kurumları bankalar kanunu kapsamına dahil edilmiş, yani artık yurt içi özel finans kurumları banka olarak sayılmıştır. 6 yıl sonra 5411 sayılı bankacılık kanunu ile sektördeki kuruluşların unvanı "Özel Finans Kurumu" yerine "Katılım Bankası" şeklinde değiştirilmiştir. Şu anda Türkiye’nin bankacılık sektöründe belli ve net bir kavram sahibi

---

<sup>2</sup> <http://www.tkbb.org.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 08.12.2019)

altı katılım bankası (Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Türkiye Finans, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım ve Emlak Katılım) faaliyette bulunmaktadır.

#### 1.4. Katılım Bankacılığını Ortaya Çıkaran Sebepler

Katılım bankacılığı kavramını inceledikten sonra, ortaya çıkmasına yol açan dini, sosyolojik ve ekonomik nedenler üzerinde duracağız.

##### 1.4.1. Dini Sebep

Dini nedenlere göz attığımızda, önümüzde görünen ilk kavramlardan biri “faiz” kavramıdır. İslam’da faizin yasaklanması açık ve net bir şekilde ortadadır.

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ  
275 سُورَةُ الْبَقَرَةِ

*«Faiz yiyenler mahşerde ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, "Zaten alışveriş de faiz gibidir" demelerindedir. Oysa Allah alışverişini helal, faizi haram kıldı. Kime Rabb'inden bir öğüt gelir de faizcilikten geri durursa, geçmiş kendisindedir, onun işi Allah'a aittir. Kim faizciliğe dönerse, işte onlar cehennemliktir, onlar orada temelli kalacaklardır» [Al-Baqara: 275]*

Aynı zamanda konvansiyonel bankacılığın temel işleyişi faiz üzerine inşa edilmekten dolayı, zamanla faizin hassasiyetine sahip Müslümanlar bu kırmızı çizgiden uzak durmaya çalışmaktadırlar. İşte bu grubun ihtiyaçlarını karşılayan bir alternatifte ihtiyaç vardır.

Ancak, faizin hassasiyetine sahip olmayan bir Müslümanın nasıl olabildiğini belirtmek isteriz. Dini metnin anlaşılması ve yorumlanmasında yalnız eskatolojik görüşün hakim olması. (Alkheder, 2011: 236)

Bahsetmekte olduğumuz “Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar” ifadesi şu soruyu akla getirmektedir: Bu kalkış dünyada mıdır, yoksa öldükten sonra mıdır? Eski müfessirler faiz yiyenlerin yeniden dirilip kabirlerinden kalkarken veya buradan mahşerdeki hesabın sonuna kadar sersemlemiş, sar’aya tutulmuş insanlar gibi

çırpınacaklarını, yolda doğru yürüyemeyip sağa sola yalpalayacaklarını ifade etmiş, ayeti böyle anlamışlardır.<sup>3</sup>

Ancak eski tefsirlere göre tefsirciler fark etmeden ayete iki kelimeyi eklediler “Kabir” ve “Mahşer” kelimeleri! Eklemeyi yapan eski müfessirler, Allah’ın emirlerini ihlal etmenin sonucunun sadece ahirette olduğunu anlamaktadırlar. Lakin Kur’ân-ı Kerîm, bu dünyadaki ihlallerin sonuçlarının öbür dünyadan önce olduğunu ifade etmiştir.

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا أُولَٰئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ ۱۴ سُورَةُ الْبَقَرَةِ

«Allah'ın mescitlerinde O'nun isminin anılmasını yasak eden ve oraların yıkılmasına çalışan kimseden daha zalim kim vardır? Onların oralara korkmadan girememeleri gerekir. Dünyada rezillik onlarıdır, ahirette büyük azap da onlarıdır» [Al-Baqara: 114]

Faiz ayetinin bu anlayışı, Faiz meselesini ve bunun bir bütün olarak toplum üzerindeki olumsuz etkilerini anlamamıza yardımcı olabilecek bir fikri kaybettik. Yani (kalkarlar) kelimesi Arapça dilinde (قَوْمٌ) kavame kökünden (iş yapma) anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, ayetin doğru anlaşılması, günlük işlerinde faiz yiyenler sebepsiz bir şekilde sar’aya tutulmuş insanlar gibi çırpınacaklardır. Enflasyon ve işsizlik gibi olgulara çözüm bulmaya çalışan tüm iktisatçılar faizin en önemli nedenlerden biri olduğunu bilmedirler. Çünkü faizden dolayı ürünlerin fiyatında artış meydana gelir ve aynı zamanda yatırımcılara tatmin edici bir oranda faiz oranını aşan bir kâr elde etmediği için işletme kuruluşlarının sayısındaki azalma nedeniyle işsizlik oranı artmaktadır. (Alkheder, 2011: 238)

#### 1.4.2. Sosyolojik Sebepler

Özetle ileri süreceğimiz faiz yasağının fıkhi nedenleri büyük ölçüde toplumu korumaya odaklandığını teyit etmektedir. (Akın, 1986: 58)

#### **Haksız Kazanç Niteliğine Sahiptir.**

Faizin tanımlarından biri, birinin malını karşılıksız almaktır. Nitekim Resulullah (S.A) “insanın malının hürmeti, kanının hürmeti gibidir” buyurmuştur. Halbuki karşılıksız

<sup>3</sup> <https://kuran.diyaret.gov.tr/tefsir/Bakara-suresi/282/275-ayet-tefsiri> (Erişim Tarihi: 05.01.2020)

kazanç haksızlıktır. Haksızlık ise, toplumun dağılmasına ve çökmesine yol açan en önemli nedenlerden biridir.

### **Tembellik ve Atalete Yol Açmanın Aracıdır.**

İnsanoğlu faizcilik mantığı ile düşündüğü zaman, gayret sarf etmeden ve riske girmeden hızlı, kolay ve külfetsiz kazanç elde etmeye çalışır. Öylece kabiliyetli kimseleri üretimden ve verimli iktisadi faaliyetlere girişmekten alıkoyar ve topluma faydalı olmalarını engeller.

### **Dayanışma Fikrini Öldürmenin Sebebidir.**

Herhangi bir toplumda faizcilik işlemlerinin yaygın olmasıyla, o toplumda faizsiz kredi alma imkânı yok denecek kadar az olur. Hatta “faiz olmasa, kimse niye para versin, niye işletsin” düşüncesine ulaşılır ve sonuç olarak o toplumun üyeleri arasındaki dayanışma ruhunun yok olmasına sebep olur.

### **Fakirden Zengine Gelir Transferini Sağlayan Bir Araçtır.**

Allah (C.C.), toplumun refahını ve dengeli bir şekilde büyümesini temin eden zekât sistemini oluşturarak zenginden fakire gelir transferini sağlarken, faiz sistemi ise tam tersi fakirden zengine gelir transferi sağlar. Zengini daha zengin, fakiri de daha fakir yaparak, sosyal sınıflar arasındaki ekonomik farklılıkların artmasına neden olur.

Yukarıdaki sebeplerin her biri faizin zararlarını toplumun ve sosyal hayatın üzerinde görmekle beraber, tüm katılım bankalarının sosyal konularla ilgilendiklerini, politikalarında veya değerlerinde (sosyal sorumluluk) mevcut olduğunu fark edebiliriz. Katılım bankacılığı toplumu faizin etkilerinden korumakla sınırlı kalmayıp toplumun yaşam kalitesini iyileştirmeye de bir katkı sağlamak amacıyla ortaya çıkmıştır.

### **1.4.3. Ekonomik Sebepler**

Katılım bankalarının ortaya çıkmasının ekonomik nedenlerinden bahsetmek gerekirse, politikalarını, hedeflerini ve değerlerini de toplumsal sorumluluklarını yerine getirmenin yanında, esas olarak kâr etmeyi amaçlayan finansal kurumlardır. O da kusurlu bir durum olarak kabul edilmez.

Bir taraftan, büyük petrol kaynaklarına sahip Arap ülkelerine ve bundan kaynaklanan fazla nakit akışlarını bankacılık sistemine kanalize edebilmesi için, faizsiz bankacılık sisteminin varlığı gerekli hale gelmiştir. (Akyüz, 2007: 21 aktaran: Aras & Öztürk, 2011: 168)

Diğer taraftan, faizle çalışmaktan kaçınan Müslümanlara yönelik katılım bankalarındaki ilk hedef kitlenin paralarını konvansiyonel bankalardan uzak tutan Müslümanların kategorisi, kapitalist sistemi uygulayan ülkelerde de katılım bankalarının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Ayrıca, katılım bankalarındaki en önemli finansman araçlarından biri kâr zarar ortaklığı (K/Z O) adı verilen, her ülke ekonomisinin ihtiyaçlarına göre hedeflenen sektörleri geliştirmeye yönelik ticari ve yatırım operasyonlarını yönlendirerek finansman operasyonlarının kontrolüne yardımcı olmaktadır.(Akgüç, 1992: 162 aktaran: Çobankaya, 2014: 12)

### **1.5. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Bileşenleri**

Araştırmamızın konusunun, “Türkiye’deki kamu bankalarının katılım bankacılığı piyasasına girişinin özel sektördeki katılım bankaları üzerindeki etkileri” olmasından dolayı, bu konuyu oluşturan ana noktaları kısaca gözden geçirmemiz gerekmektedir. Konvansiyonel, katılım bankaları ve bankacılığa bir göz atıktan sonra, Türkiye’deki katılım bankacılığı pazarının bileşenlerine (Albaraka Türk Katılım Bankası, Kuveyt Türk Katılım Bankası, Türkiye Finans Katılım Bankası, Ziraat Katılım Bankası ve Vakıf Katılım Bankası) bir göz atmaya çalışacağız. Tarihsel olarak, olayların sırasına göre Türkiye’deki ilk özel sermayeli katılım bankası olan Albaraka Türk ile başlayacağız.

#### **1.5.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş**

Bugün Türkiye’de katılım bankaları olarak bilinen şeyin doğuşuna dönersek, o zamanlar Özel Finans Kurumu (ÖFK) olarak bilinenlere dönüyoruz. 1983 yılında 83/7506 sayılı karar uyarınca Bakanlar Kurulu tarafından özel finans kurumlarının kurulmasına izin verildikten sonra, 1984 yılında ilk Özel Finans Kurumu olan “Albaraka Türk”e faaliyet izni verilmiştir.<sup>4</sup> Bir yıl sonra, 1985’te hizmet vermeye başladı. Faizsiz bankacılık

<sup>4</sup> <https://www.tkbb.org.tr/tarihce> (Erişim Tarihi: 05.02.2020)

prensiplerine bağılı kalarak toplumun finansal ihtiyaçlarını karşılamayı kendine misyon edinen Albaraka, dünyanın en iyi katılım bankası olma vizyonuna sahiptir.<sup>5</sup> 35 yıllık bir tecrübeye sahip olan Albaraka bugün Irak'ta 2 şube olmakla birlikte toplam 230 şubeye sahiptir. 31 Aralık 2019 tarihi itibariyle “Albaraka Türk Katılım Bankası”nın ortaklık yapısı aşağıdaki gibidir.

**Tablo 1:** Albaraka Türk Katılım Bankası Sermaye Dağılımı

<b>Ortaklık Yapısı</b>	<b>Pay Tutarı TL</b>	<b>Pay Oranı %</b>
<b>Yabancı Ortaklık.</b>	838.603.788	62.12
<b>Yerli Ortaklık.</b>	84.641.562	6.27
<b>Halka Açık.</b>	426.754.650	31.61
<b>Toplam</b>	1.350.000.000	100.00

**Kaynak:** <https://www.albaraka.com.tr/ortaklik-yapisi.aspx>

### **1.5.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş**

Türkiye'nin şimdiki katılım bankalarının kuruluş tarihine göre ikinci katılım bankası, 1989'da TCMB'nin izniyle “Kuveyt Türk Özel Finans Kurumu” olarak kurulmuştur. Faizsiz finans prensiplerine bağılı, etik değerleri olan, müşteri odaklı bankacılığı ön plana çıkarırken tüm paydaşlarına değer katan kurumsal sosyal sorumluluk misyonu sahibi Kuveyt Türk,<sup>6</sup> faizsiz finansal hizmetlerin geliştirilmesine öncülük ederek, sürdürülebilir kârlı büyümeyi sağlayan en güvenilir banka olmayı hedefleyen bir vizyon sahibidir. Türkiye'nin çeşitli yerlerine yayılmaya başlayarak şube sayısı bakımından 30 yıl boyunca Kuveyt Türk birçok şube açtı ve sayısının 415 şubeye ulaştığı<sup>7</sup> 2002'de ilk yurtdışı şubesini Bahreyn'de hizmete açmıştır. 2011'de altın bankacılığı sistemiyle “altın toplama günü” yapan ilk banka, 2018 yılsonu itibarıyla yastık atındaki 2,1 ton altını ekonomiye kazandırmıştır. Türkiye'de iki Ar-Ge merkezine sahip olan tek banka, 2015 yılında da

<sup>5</sup> <https://www.albaraka.com.tr/dunden-bugune-albaraka.aspx>

<sup>6</sup> Kuveyt Türk Faaliyet Raporu 2018

<sup>7</sup> <https://www.tkbb.org.tr/mukayeseli-tablolar> (Erişim Tarihi: 11.02.2020)

Almanya'nın ilk katılım bankası KT Bank AG'yi kuran<sup>8</sup> Kuveyt Türk, 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla ortaklık yapısı aşağıdaki gibidir.

**Tablo 2:** Kuveyt Türk Katılım Bankası Sermaye Dağılımı

<b>Ortaklık Yapısı</b>	<b>Pay Tutarı TL</b>	<b>Pay Oranı %</b>
<b>Kuveyt Finans Kurumu.</b>	2.489.651.000	62.24
<b>Kuveyt Sosyal Güvenlik Kurumu.</b>	360.002.446	9.00
<b>İslam Kalkınma Bankası.</b>	360.002.446	9.00
<b>Diğer Gerçek ve Tüzel Ortaklar.</b>	41.600.282,6	1.04
<b>T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü.</b>	748.771.000	18.72
<b>Toplam</b>	<b>400.002.717,4</b>	<b>100.00</b>

**Kaynak:** Kuveyt Türk 2019 Faaliyet Raporu

### 1.5.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş

Özel sermayeli katılım bankalarının üçüncü ve son bankasından bahsetmekteyiz. Katılım ilkesinin onaylanmasında Türkiye Finans Katılım Bankası, “Birlikte kazanan ve paylaşanların hayata katılım bankasıyız” ifadesini kendisine bir misyon olarak tayin eden, sürdürülebilir ve kârlı büyüme ile katılım bankacılığını Türkiye’de tüm birey ve şirketlerle tanıştırmaya vizyonunun sahibidir. Türkiye Finans 1991 yılında %100 yerli sermayeli ilk özel finans kurumu olarak kurulan “Anadolu Finans” ile “Family Finans”ın birleşimiyle kurulmuştur. 2005 yılında adı geçen iki kurumun birleşmesi, BDDK’nın kararıyla banka’nın unvanı “Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş” olarak değiştirilmiştir. Ancak 2008 yılında Türkiye Finans Katılım Bankası’nın % 60 hissesi Suudi Arabistan’ın en büyük sermayeli bankalarından biri olan NCB tarafından satın alınmıştır.<sup>9</sup> Türkiye

<sup>8</sup> <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/bizden-haberler/kuveyt-turk-2015-yilinda-net-karini-20-artirarak-445-milyon-tlye-yukseltti> (Erişim Tarihi: 11.02.2020)

<sup>9</sup> <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx> (Erişim Tarihi: 16.02.2020)

Finans Katılım Bankasının 31 Aralık 2019 tarihi itibariyle ortaklık yapısı aşağıdaki gibidir.

**Tablo 3: Türkiye Finans Katılım Bankası Sermaye Dağılımı**

<b>Ortaklık Yapısı</b>	<b>Pay Tutarı TL</b>	<b>Pay Oranı %</b>
<b>The National Commercial Bank NCB.</b>	1.742.676.447	67.03
<b>Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.</b>	274.838.187	10.57
<b>Diğer Ortaklar.</b>	582.485.366	22.40
<b>Toplam</b>	<b>2.600.000.000</b>	<b>100.00</b>

**Kaynak:** Türkiye Finans 2019 Faaliyet Raporu

#### **1.5.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.**

Sadece Türkiye'de değil, bölgesinde de katılım bankacılığına güç veren, sürekli değer üreterek her aşamada “paylaştıkça daha fazlası” ilkesiyle müşterilerine öneren, evrensel, saygın ve lider bir katılım bankası olmasını kendine vizyon olarak benimsemiş Ziraat Katılım, müşteri ihtiyaç ve beklentilerini en iyi şekilde anlayarak onlara en doğru kanaldan en uygun çözüm ve değer önerilerini sunan, katılım bankacılığı prensiplerinin, etik değerlerinin ve sosyal sorumluluğunun bilincinde olarak dünya standartlarında sürdürülebilir kârlılık ve verimlilikle faaliyet gösteren, müşteri memnuniyetini gözetmek suretiyle finansal erişimi kolaylaştıran bir misyon sahibidir. 2015 yılında faaliyete geçen “Ziraat Katılım Türkiye” kamu sermayeli ilk katılım bankası olarak kurulmuştur. 5 yıl içerisinde şube sayısı 80 şubeye ulaşmıştır. Ziraat Katılım sermayesinin (1.750.000.000) TL tamamı T.C. hazine ve maliye bankalığı tarafından karşılanmıştır. 31 Aralık 2019 tarihi itibariyle ilk kamu katılım bankasındaki ortaklığın yapısını aşağıdaki tabloda yer almaktadır.



**Tablo 4: Ziraat Katılım Bankası Sermaye Dağılımı**

<b>Ortaklık Yapısı</b>	<b>Pay Tutarı TL</b>	<b>Pay Oranı %</b>
<b>T.C. Ziraat Bankası A.Ş.</b>	1.750.000.000	99.99999976
<b>Ziraat Sigorta A.Ş.</b>		0.00000006
<b>Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.</b>		0.00000006
<b>Ziraat Teknoloji A.Ş.</b>		0.00000006
<b>Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.</b>		0.00000006
<b>Toplam</b>	<b>1.750.000.000</b>	<b>100.00</b>

**Kaynak:** Ziraat katılım 2019 Faaliyet Raporu

Tabiatın doğası gibi, ilk girişim her zaman bir teşvik aracı olduğundan dolayı, önceki atılmış adımları takip ederek Türkiye'nin ikinci kamu katılım bankası "Vakıf Katılım Bankası" dünyaya gelmiştir.

#### **1.5.5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.**

Vakıflardan aldığı güçle katılım bankacılığının gelişmesini ve büyümesini sağlamayı kendisine misyon edinen Vakıf Katılım; "katılım bankacılığında referans kurum olma" vizyonu ile 2016 yılında kurulmuştur. Şube sayısı 2018 yılında 91'e ulaşmıştır. Vakıf Katılım Bankası'ndaki sermaye ve ortaklık yapısına baktığımızda, yüzde 99'unun Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM)'ne ait olduğunu, yüzde 1'inin ise aşağıda gösterildiği gibi dört vakıf kuruluşu tarafından paylaşıldığını fark edebiliriz. 31 Aralık 2019 tarihi itibarıyla Vakıf Katılım Bankası ortaklık yapısı aşağıdaki tabloda yer almaktadır

**Tablo 5: Vakıf Katılım Bankası Sermaye Dağılımı**

<b>Ortaklık Yapısı</b>	<b>Pay Tutarı TL</b>	<b>Pay Oranı %</b>
<b>Vakıflar Genel Müdürlüğü.</b>	1.009.800.000	99.00
<b>Bayezid Han-ı Sani (II. Bayezit) Vakfı.</b>	2.550.000	0.25
<b>Mahmud Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I. Mahmut) Vakfı.</b>	2.550.000	0.25
<b>Mahmud Han-ı Sani Bin Abdülhamid Han-ı Evvel (II. Mahmut) Vakfı.</b>	2.550.000	0.25
<b>Murad Paşa Bin Abdusselam (Murat Paşa) Vakfı.</b>	2.550.000	0.25
<b>Toplam</b>	<b>1.020.000.000</b>	<b>100.00</b>

**Kaynak:** Vakıf katılım 2019 Faaliyet Raporu

## **BÖLÜM 2: KONVANSİYONEL VE KATILIM BANKALARI ARASINDAKİ FARKLILIKLAR**

Araştırmanın ilk bölümünde genel anlamda bankacılıktan bahsedip konvansiyonel ve katılım bankacılığı arasında ayrım yaptıktan sonra, cevaplanması gereken bir soru sorulur ve uygulama hayatına temas eden bir kişi aşağıdaki sorunun yanıtını netleştirme ve basitleştirme ihtiyacını belirtmiştir.

Geleneksel veya konvansiyonel ve katılım bankacılığının sektörleri arasında bir fark var mıdır? Özellikle herhangi bir izleyici tarafsız bir bakış açısıyla bakarsa, müşterinin bu kurumlarla elde ettiği sonucun aynı olduğunu zan edebilmekte olsa bile, doğru mudur acaba? Ona da gelecek sayfalarda bahsedilecektir.

Daha önce öğrendiğimiz gibi, genel olarak bankaların esas görevi fonu olanlar ve finansmana ihtiyaç duyanlar arasında bir aracılık rolünü oynamaktır. Ancak konvansiyonel bankalarından bilhassa kastedilen; mevduat ya da ticari bankalardır. O farklılıklara fon toplama yöntemleri, fon kullandırma yöntemleri, kâr ve zarar, faiz ve kâr payı, denetim ve şer'î denetim açısından da ele alacağız.

### **2.1. Fon Toplama Yöntemleri (FTY)**

#### **2.1.1. Konvansiyonel Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri**

Konvansiyonel bankaların nakit toplamada kullandıkları yöntemleri bilmek için, bütçesine genel bir bakış bize toplanan fon kaynaklarının neler olduğunu genel olarak haber verebilmektedir. Onları da şu şekilde sıralayabiliriz: (Süleyman Kale, 2017: 210)

- 1- Mevduat
- 2- Para piyasalarından temin edilen fonlar
- 3- İhraç edilen menkul kıymetler
- 4- Alınan krediler
- 5- Diğer fonlar
- 6- Öz kaynaklar

Konvansiyonel bankalarda fon toplama yöntemleri genel olarak böyledir. Ancak araştırmamızın konusu katılım bankaları olduğu için katılım bankalarının fon toplama yöntemlerinden biraz daha ayrıntılı bahsedeceğiz.

### **2.1.2. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri**

Katılım bankalarının yine finansal tablolarına baktığımızda uluslararası kavramalar kullanarak tam konvansiyonel bankaları gibi (fark göstermeden) toplanan fon kaynaklarını şu şekilde gösteriyor:

- 1- Toplanan fonlar
- 2- Para piyasalarına borçlar
- 3- İhraç edilen menkul kıymetler
- 4- Alınan krediler
- 5- Diğer fonlar
- 6- Öz kaynaklar

Fon toplama açısından birinci kaleme bakarsak, konvansiyonel bankalarında mevduat olarak belirtilen nokta vadeli ve vadesiz olarak iki türe ayrılırken, karşılığında katılım bankalarında da uygulamada mevcut olan özel cari veya cari hesap (vadesiz) ve katılım veya kârlı (vadeli) hesaplara ayrılmaktadır.

Türk katılım bankalarının fon toplamada kullandığı ürünlerden en yaygın olanlardan bahsedilecektir.

- 1- Özel cari ya da cari hesap (vadesiz)
- 2- Katılım ya da kârlı hesap (vadeli)

#### **2.1.2.1. (Vadesiz) Özel Cari veya Cari Hesap**

Türkiye'deki kamu ve özel sermayeli katılım bankaları tarafından tanımlandığı gibi, vadesiz olarak açılan, istenildiği zaman para yatırılıp çekilebilen ve karşılığında kâr

ödenmeyen bir hesaptır.<sup>10</sup> Bu hususta daha önce belirttiğimiz gibi (karşılığında kâr ödenmeyen) kâr getirmeyen bir hesap olduğunu anlamına gelmez.

Vadesiz, özel cari ya da cari hesaplar farklılıklara gelince, esas itibariyle aralarında hiçbir fark taşımayan hesaplardır. Müşteriler paralarını güvenilebilir bir yerde saklamak adına ve istenildiği vakit çekilebilmesi için konvansiyonel veya katılım bankalardan vadesiz hesabını tercih ederler. Ona göre daha önce yalnız dini sebeple paralarını konvansiyonel bankalardan uzak tutan insanlar, katılım bankaları ortaya çıkınca artık rahat bir şekilde katılım bankalarında bırakabilmişlerdir.

Madem özel cari hesap ve cari hesap aralarında hiç fark olmayan hesaplardır. Neden bazı katılım bankaları (özel) kelimesi kullanmaya devam ediyorlar?

Faizli bankalarda olan cari hesaplar hem vadesiz hem de gerektiğinde faizli olabilmektedir<sup>11</sup>. Ancak katılım bankalarında olan cari hesaplar vadesiz olmakla birlikte her ne şekilde olursa olsun hiçbir zaman faizi verilmeyecektir. O yüzden bu farkı ifade etmek için bu vadesiz hesaplara “özel cari hesaplar” denilmiştir.<sup>12</sup>

#### **2.1.2.2. (Vadeli) Katılım veya Kârlı Hesap**

Yine de Türkiye’deki kamu ve özel sermayeli katılım bankaları tarafından tanımlandığı gibi, (vadeli) katılım veya kârlı hesap sahipleri ile katılım bankaları arasında kâr-zarar ortaklığı çerçevesinde toplanan fonlar faizsiz bankacılık prensibi doğrultusunda sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinin finansmanlarında kullanılmaktadır.<sup>13</sup> Başlangıçta belirlenmiş ve taahhüt edilmiş bir getirisi yokken, vade sonunda kâr tahakkuk ettirilirse muayyen bir paylaşım oranıyla kâr paylaşan vadeli bir hesaptır.<sup>14</sup> Dolayısıyla, getirisi olan hesaplar için ayırım noktası faizli bankalarda vadeli hesabın açılır açılmaz getirinin oranı vade başında belirlenmektedir.

<sup>10</sup> <https://www.albaraka.com.tr/arama-sonuclari.aspx?q=%C3%96zel%20cari> (Erişim Tarihi: 15.03.2020)

<sup>11</sup> Gerektiğinde faizli olabilmektedir: Yani faizli bankalar vadesiz hesaplarında yatırılmış fonları kullanıp ve hesap sahiplerine faiz ödemelerinde bulunabilirler.

<sup>12</sup> Temel HAZIROĞLU (Yazışma Tarihi: 18.03.2020)

<sup>13</sup> <https://www.kuveytturk.com.tr/bireysel/hesaplar/katilma-hesaplari/katilma-hesabi> (Erişim Tarihi: 20.03.2020)

<sup>14</sup> <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/katilma-hesaplari/Sayfalar/katilma-hesaplari.aspx> (Erişim Tarihi: 20.03.2020)

## **2.2. Fon Kullandırma Yöntemleri (FKY)**

### **2.2.1. Konvansiyonel Bankaların Fon Kullandırma Yöntemleri**

Faizli bankalarının bilançosuna bakıldığında elde etmiş olduğu kaynaklar temel olarak aşağıdaki kalemlerde değerlendirilmektedir.<sup>15</sup>

- 1- Likit aktifler (nakit ve nakit benzerleri) ve para piyasalarından alacaklar
- 2- Menkul değerler
- 3- Türev finansal varlıklar
- 4- Krediler
- 5- İştirakler
- 6- Satış amaçlı elde tutulan ve durdurulan faaliyetlere ilişkin duran varlıklar
- 7- Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar
- 8- Yatırım amaçlı gayrimenkuller
- 9- Diğer aktifler

Konvansiyonel bankalarda fon kullandırma yöntemleri genel olarak böyleydi. Ancak araştırmamızın konusu katılım bankalarını olduğu için katılım bankalarının fon kullandırma yöntemlerini biraz daha ayrıntılı ele alacağız.

### **2.2.2. Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Yöntemleri**

Katılım bankalarının bilançosuna bakıldığında faizli bankalar gibi toplanmış fonlarını genel olarak aşağıdaki kalemlerde değerlendirmektedir.

- 1- Likit aktifler ve para piyasalarından alacaklar
- 2- Kredi ve alacaklar
- 3- Vadeye kadar elde tutulacak yatırımlar
- 4- İştirakler

---

<sup>15</sup> Garanti BBVA 2019 Entegre Faaliyet Raporu Sayfa222

- 5- Birlikte kontrol edilen ortaklıklar
- 6- Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar
- 7- Yatırım amaçlı gayrimenkuller
- 8- Satış amaçlı elde tutulan ve durdurulan faaliyetlere ilişkin duran varlıklar
- 9- Diğer aktifler

2019 yılında katılım ve konvansiyonel bankalarının finansal tablolara baktığımızda fon toplama ve kullandırma konusunda hem konvansiyonel hem de katılım bankaları arasındaki benzerliği fark edebiliriz. Finansal tablolarda kalemlerin isimleri benzese bile uygulama mekanizmasında fark yatmaktadır. Onu da izah edebilmek için faizsiz finansman yöntemleri önümüzdeki sayfalarda anlatılacaktır.

Geleneksel faizsiz finansman yöntemleri, Murabaha, Mudarebe, Muşareke, Selem, İcare (kira), İstisna ve Sukûk olarak sınıflandırılmıştır. Katılım bankalarında farklı isimlerle görme imkânı ile aynı yöntemleri kullanılmaktadır.

### **2.3. Murabaha Yöntemi**

Sözlükte murabaha kelimesi “ribh” kökünden kâr veya kazanç anlamına gelir, terim olarak bir malın alış fiyatı ya da maliyeti üzerine belirli bir kazanç konarak satılmasını ifade etmektedir.<sup>16</sup> Satıcının satacağı malın maliyet fiyatını açıklaması gerektiğinden dolayı, güvene dayalı satım türlerinden bir satış türü olarak sınıflandırılmıştır.

Güvene dayalı satım aşağıdaki üç türden oluşmaktadır:

- 1- Malın alış fiyatı ya da maliyet üzerine kâr koymaksızın (aynı maliyetle) satıldığında Tevliye satışı (Tawliyah) olarak bilinmektedir. (CEBECİ, t.y.-b)
- 2- Malın alış fiyatı ya da maliyet altında bir fiyatla (zararla) satıldığında Wadia satışı (Wadhiyah) olarak bilinmektedir. (CEBECİ, t.y.-c)

---

<sup>16</sup> <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%A7%D9%84%D9%85%D8%B1%D8%A7%D8%A8%D8%AD%D8%A9/> (Erişim Tarihi: 23.03.2020)

3- Malın alış fiyatı ya da maliyet üzerine belli bir kâr eklemesiyle (kârla) yapılan satım (Murabaha) olarak bilinmektedir. (CEBECİ, t.y.-a)

Güvenilirliği ayıran şeyi yukarda zikredilen üç satış türünde, maliyet fiyatının alıcıya açıklanacağı belirtilmelidir. Katılım bankaların fonlanma yöntemlerinden kullandığı en yaygın yöntem Murabaha yöntemidir. Murabaha finansmanı araç, konut, arsa, emtia ve hizmet bedeli bireylerle ya da tüzel kişilere işletmenin faaliyetleri doğrultusunda ihtiyaç duyduğu finansmanı katılım bankaları tarafından sağlanan bir finansman türüdür.

Finansman ihtiyacına sahip olanlar bunu faizsiz gidermek istediği takdirde, katılım bankalarına başvurarak istediğini mal ya da hizmet olarak belirleyip, katılım bankası da müşterinin belirlediği emtia veya hizmeti satın alır. Satın aldıktan sonra satın aldığı malın maliyetini tayin eder ve üzerine kâr marjı ekleyerek vadeli olarak müşteriye satarak murabaha işlemi gerçekleşmiş olur.(Takan, 2002: 13)

Ancak İslâm hukukuna göre Murabaha işlemi öyle yapılmışsa (satın alma emriyle Murabaha satışı) olarak tasnif edilir. Yani katılım bankası müşterinin isteğine istinaden bir mal satın almış ve teslim aldıktan sonra belli bir kâr payı ekleyerek müşteriye satmıştır. (Akın, 1986: 159)

Türkiye'nin katılım finans ve bankacılık piyasasında 2001 yılına kadar Murabaha işlemi bu şekilde uygulanmış ve fatura sistemi olarak belirlenmiştir. Fatura sistemini uygulayarak katılım bankası Murabaha olarak satılacak malını satın aldığı zaman, satıcı katılım bankasının adına bir fatura düzenleyip satıyordu. Halbuki katılım bankası KDV ödemek zorundadır. Yine de katılım bankası o malı satın aldıktan sonra müşterisine satmaya kalktığı zaman fatura düzenlemesini ve vergi ödemesini mecbur kılıyordu. 2001 sonunda ÖFK'ların talebi doğrultusunda, BDDK tarafından çıkarılan yönetmeliğe istinaden fatura sistemi uygulamadan kaldırılmıştır.<sup>17</sup> (Tunç, 2010:148)

Günümüzde Türkiye'nin katılım bankacılığı uygulamasına göre yeni bir sistem ortaya çıktı: Vekalet sistemi. Vekalet sistemiyle müşteri katılım bankasına gelip finansman ihtiyacını (mal veya hizmet) belirleyip, finansman başvuru yapacaktır. Finansman başvuru yaptıktan sonra, katılım bankası finansman başvurusunu değerlendirip müşteriye olumlu veya olumsuz yanıt verilecektir. Müşterinin finansman başvurusu olumlu çıkarsa

---

<sup>17</sup> (20 Eylül 2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmış)



Murabaha işlemi başlayacaktır. Ancak bu defa artık katılım bankası bir mal veya hizmeti onun adına satın almak yerine müşteriye vekalet verip, müşteri kendi adına katılım bankasından vekaleten belirlediği mal veya hizmeti satın alacaktır. Katılım bankası satıcıya satacağı mal veya hizmetin bedeli öder, katılım bankasının müşterisi katılım bankasına satın aldığı mal veya hizmet bedeli taksitli olarak geri öder.

## 2.4. Mudarebe

Kâr/Zarar Ortaklığı (K/Z O) veya Emek/Sermaye Ortaklığı (E/S O)

Mudaraba yada mudarebe kelimesi TDK'na göre bir yandan sermaye, öte yandan emek konularak kurulan (E/S O) veya (K/Z O) şirkettir.<sup>18</sup> Arapça kökenli bir kavram olduğu için Arapça dilinde Mudaraba kelimesi “darabe” kökünden yola çıkmak, yürümek, seyahat, geçim kaynağı veya istila arayışı anlamına gelmektedir.<sup>19</sup> İslam hukukuna göre bir taraftan sermaye (nakit) diğer taraftan emek ortaya konularak bir işletmenin kurulmasının sonucunda kâr gerçekleşirse ortaklar arasında malum bir paylaşım oranıyla paylaşırlar, zarar olursa sermayenin sahibi maksimum zararı bütün sermayesi kadar olabilecek ve bu durumda emeğini veren kişinin emeği zayi olabilecektir.(El-hafif & Yaran, 2018: 583)

Elindeki birikimi değerlendirmek isteyen katılım bankanın müşterisi, katılım bankasına gidip (vadeli) kârlı ya da katılım (K/Z O) hesabı açıp parasını açtırdığı hesapta yatırılacaktır. Meblağı yatıran taraf sermayenin sahibi (Rabbü'l-mal) iken, katılım bankası emeğinin sahibi olursa (Mudarib) olur. Yani katılım bankası kendisi bir işletmede bulunacaksa Mudarebe gerçekleşmiş olur, ancak eğer katılım bankası kendisi bir işletmede bulunmayacaksa o zaman katılım bankası tekrar bir Mudarebe sözleşmesi yaparak çift katlı Mudarebe yapmış olacaktır.

Çift katlı Mudarabeyi biraz daha açarsak, katılım bankası aracılık rolü oynaması durumundadır. Birinci aşamada, Müşteri (sermaye sahibi) katılım bankasına geldiğinde parasını (K/Z O) hesabına yatırdığında katılım bankası (emek sahibi) Mudarip olur ancak o zamanda katılım bankasının kendisi bir emeğin sahibi olmadığı takdirde, ikinci aşamada katılım bankası başka bir girişimciye paraları aktarır ikinci Mudarip (ikinci emek sahibi)

<sup>18</sup> <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 25.03.2020)

<sup>19</sup> <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%B6%D8%B1%D8%A8/> (Erişim tarihi: 25.03.2020)

yaptırması olacaktır. Yani birinci aşamada katılım bankası Mudarabe yöntemini fon toplama olarak kullanmış ikinci aşamada ise Mudarabe yöntemini fon kullandırma sistemi olarak kullanmıştır. (Akın, 1986: 124-125)

Mudarabe ile ilgili belirtilmesi gereken bir husus daha vardır. Mudarabe genel olarak iki türe ayrılmaktadır. Mukayyet (şart veya kayıtla bağlı) ve mutlak (şart veya kayıtla bağlı olmayan) Mudarabe. Mukayyet Mudarabe; (K/Z O) veya (E/S O) sözleşmesinde zaman, yer, bölge, tarih, belli bir sektör, ürün, ticaret veya üretim konusuyla kayıtlanabilir Mudarabe, mutlak Mudarabe ise belirtilmiş herhangi bir şart taşımayan (K/Z O) veya (E/S O) sözleşmelerdir. (Çeker, 2016: 214)

Türkiye'nin özel veya kamu sermayeli katılım bankalarının müşterisi (K/Z O) vadeli hesabı açarken genel olarak mutlak (şart veya kayıtla bağlı olmayan) bir Mudarabe hesabı açtırmış olur. Katılım bankalarının ilkelerine göre kullandığı herhangi bir fon kaynağı faizsiz bankacılık prensiplerine uyum sağlayacağını üstüne alırken, müşterinin sermayesini nerede kullanacağını izah etmesini gerek görmüyor.

## **2.5. Müşareke (Ortaklık)**

Türkçesi, müşareket: ortaklık ve ortaklaşma anlamına gelmektedir.<sup>20</sup> O da Arapça dilinden gelen bir kelime olmakla birlikte İslam hukukuna göre ya müşareke ya inan şirketi olarak bilinmektedir.

İnan ismiyle neden adlandırıldığına dair farklı görüşler vardır. Bazı alimlere göre zuhur etmek, ortaya çıkmak veya bana öyle geliyor manasına gelmektedir. Demek ki ortaklarından her birisi diğer ortağına tasarruf yetkisi verilmesinin kendisine faydalı olduğunu gördüğünden dolayı her ortağı diğer ortağına tasarruf yetkisi vermektedir. Diğer alimlere göre karşılıklı tasarruf ve hareket yetkisidir. Yani ortaklar her biri tıpkı diğer ortağı gibi iş yapma ve tasarrufta bulunma hakkına sahiptir. (El-hafif & Yaran, 2018: 580)

Terim olarak tanımlamak istersek; iki veya daha fazla tarafın sermaye ve emeği veya bunlardan biriyle ortaklık sağlayıp, kurulacak veya daha önce bulunan işletmenin sonucunda meydana gelecek kâr ve zararı paylaşmak üzere bir ortaklığın yapılmasıdır.

---

<sup>20</sup> <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 26.03.2020)

Katılım bankalarının uygulamasında kolaylık sağlayan metot, sermaye ortaklığın yöntemidir. Sermaye ihtiyacını karşılamak isteyen girişimci katılım bankasına gidip bir fonlanma başvurusunda bulur, başka bir ifade ile bir ortak aradığını beyan eder. Katılım bankasına sunulan başvuruya istinaden mevcut veya kurulacak proje, işletme, yatırım veya ticareti inceledikten sonra kredi/fonlanma komitesi onay verirse yapılacak ortaklık (müşareke) sözleşmesinin tipini belirlemesi lazım ki aşağıdaki ana müşareke çeşitlerinden biri seçilmelidir. (Bank al-Sūdān al-Markazī, 2006:124)

### **2.5.1. Sabit**

Sabit müşareke iki ana türe (sürekli ve geçici) ayrılmaktadır

Sürekli: Devam etme niyetiyle, sona erme tarihini belirtmeden gerçekleşen ortaklıktır.

Geçici: Bir iş (proje, ithalat gibi) yapmak amacıyla yapılan ve bittiğinde biter bir ortaklıktır.

### **2.5.2. Azalan**

Bankanın (ortak) ortaklığı konusu proje, yatırım, payını kademeli olarak diğer ortağına (katılım bankanın müşterisi) satın alma hakkı verdiği ortaklıktır. Zaman geçtikçe bankanın hissesi basamaklı azalır diğer ortağın payını artırarak tüm projenin sahibi oluncaya kadar devam eden bir ortaklık türüdür.

### **2.6. Selem**

Sözlükte selem veya selef veresiye anlamına gelirken, bir şeyi selem etmek karşıya teslim etmek demektir. Satış meclisince satış bedelini (para) teslim gereğinden dolayı selem olarak adlandırılmıştır. Öte yandan satış bedeli (para) teslimini önceliğinden dolayı selef olarak da denilmektedir. (Muhammed Abdul Halim, 2004:13)

Hanefilere göre terim anlamı: Satış bedeli (para) peşin, satın alınacağı mal vadeli veresiye olarak teslim ederek uygulanmaktadır. Başka bir deyişle peşin parayla veresiye mal satın almaktır.(Çeker, 2016:135)

## Selem Bileşenleri

- Selem: Satış konusu mal.
- Müslim veya Rabbu's-selem: Müşteri ya da para ödenen.
- Müslemün ileyh: Satıcı
- Selemin Sermayesi: Fiyat

## Selem Şartları

*“Kim bir şeyde selem yaparsa belirli ölçüde, belirli tartıda ve belirli zamana kadar yapsın”*<sup>21</sup> hadisinden çıkarılan şartları altı nokta ile özetleyebiliriz:

- 1- Selemin Sermayesi (fiyat) ile ilgili:
  - a- Cinsi, nevi, özellikleri ve miktarı belirtmesi.
  - b- Satış toplantısında Müslemün ileyh (satıcı)'ya teslim etmesi.
  - c- Selemin sermayesi ile selem (satış konusu mal) aralarında ribayı nesie hasıl olan şeylerden olmaması.
- 2- Selemin (satış konusu mal) ile ilgili:
  - a- Cinsi, özellikleri, miktarı, teslimat zamanı ve yeri belirtmesi.
  - b- Misliyattan (para) hariç tayin ile belli olanlardan olması.
  - c- İnceliği olan şeylerde ve hayvanlarda selem cari olmaz.(Akın, 1986: 162)

## 2.7. İcare

Dilsel olarak kiralık anlamına gelir, o da hem mal (eşya) hem de hizmet (emek) içermektedir. Başka bir deyişle bir ev ya da iş yeri kiralaması hatta günümüzde kullanılan bireysel iş sözleşmeleri bir kiralık (icare) türüdür. Terim olarak, menfaat ya da fayda üzerinde bir bedel karşılığı yapılan sözleşmedir. (Ebu Süleyman, 2000:21)

---

<sup>21</sup> Buhari, (“Selem”)

Katılım finansman dünyasında icare finansman aracı (leasing) veya (finansal kiralama) olarak bilinip, iki ana bölüme ayrılmaktadır.<sup>22</sup>

### **Mülkiyet ile Sona Eren Kiralama**

Katılım bankalarının müşterilerine sunduğu bir finansman yöntemidir. Bu yönteme göre katılım bankasının müşterisinin belirlediği bir mala sahip olmak istediğini taahhüt ettikten sonra (kira yoluyla kesin satın alma niyetinde bulunması) katılım bankası belirlenmiş malı satın almaktadır. Satın aldıktan sonra genelde katılım bankası toplam kira bedeli, satın aldığı malın maliyeti üzerine kâr payı ekleyerek hesaplayıp kira bedelini anlaşılan süreye göre bölerek taksitleri belirleyecektir. Kira süresinin sonunda artık malın mülkiyetini (kendisi) kiracıya (katılım bankasının müşterisi) devretmek için katılım bankası daha önce belirlenmiş iki yöntemden birini seçmiş olmasıdır. Ya bağış ya da sembolik (düşük) bir bedel karşılığı malın mülkiyetinin devredilmesi gerekmektedir. Ancak kira sözleşmesi ilk yapıldığında bağış ya da sembolik bedel (belirlenir). Karşılığında kira süresi bitmesinde hangi yöntem olursa olsun (bağış veya sembolik bedel) kiralık sözleşmesinden başka bir sözleşme ile (ayrı) gerçekleştirilmelidir. Başka bir deyişle, katılım bankasının müşterisi kiracı olarak başlar son taksiti ödedikten sonra ya bağış ya da basit bir bedel karşılığı o malın sahibi olur.

### **Operasyonel Kiralama**

Katılım bankaları bazı varlıkları kiraya vermek amacıyla satın almaktadır. O da normal kiralamada olduğu gibi, katılım bankasının istediği varlığı satın alıp müşterilerine belli bir bedel karşılığı ve belli bir süre içerisinde kullanma ya da faydalanma hakkını satmaktadır.

### **2.8. İstisna**

Türkçe dilinde İstisna: Bir kimse veya bir şeyi benzerlerinden ayrı tutma anlamına gelir<sup>23</sup> Ancak Arapça dilinde İstisna (عس ن ع) kökünden gelen başka bir kelime olduğundan dolayı başka bir anlama sahiptir. (Çeker, 2016:140) O da kullanacağımız olan İstisna: Genellikle bir şeyi mevcut olmadığından mütevellit onu yaptırma isteğidir. Örneğin: gerçek ya da

<sup>22</sup> <https://www.al-baraka.com/ar/ProductsAndServices/BusinessBanking/7/leasing-ijara> (Erişim Tarihi: 13.11.2020)

<sup>23</sup> <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.11.2020)

tüzel bir kişi başka bir firmadan belirli özelliklerle belirli tarihte ve belirli sayıda otomobilin üretilmesine dair yapılan sözleşmedir.

İstisna şartları:

A- Üretilen malın tanımı, cinsi, türü, miktarı, özellikleri ve isteyen taraflar arasında anlaşmazlığa yer bırakmayacak bir şekilde belirtilmesi.

B- Üretilen malın genelde üretilen bir şey olması lazımdır. Başka bir deyişle insan tarafından müdahale ederek üretilen bir şey olmalıdır. Örneğin: Masa, cep telefonu vs. Yani Allah tarafından yaratılan bir şeyi (yumurta ya da meyve) gibi olmaması. (Ebu Ghuddah, 2019)

Genelde katılım bankalarında Selem ve İstisna tam mudarabe gibi çift katlı yapıp bir finansman enstrümanı olarak kullanılabilirler.

## 2.9. Sukuk

Arapça dilinde belge veya senet anlamına işaret eden bir kelimedir<sup>24</sup>. Türkiye'nin katılım bankalarında kira sertifikası olarak bilinen finansman ve yatırım aracı sukuku şu şekilde tanımlayabiliriz. Duran varlıklar üzerindeki belli değerler ile hak ve payları temsil eden, getiri sağlayan ve ortaklık hakkı veren sertifikalardır. (KELLEROĞLU, 2017:34) Belirtmek istediğimiz bir husus daha vardır, sukuk olarak bilinen finansman ve yatırım aracı Türkiye'nin uygulamasında kira sertifikası en meşhur olandan başka çeşitli ve farklı türleri vardır.(Aslan, 2012)

## 2.10. Faiz ve Kâr Payı

Türkiye'nin İslami bankacılığı ya da bilindiği gibi katılım bankacılığı ortaya çıkmasıyla birlikte, insanların konvansiyonel bankacılık işlemlerinde alışık oldukları faizin kavramından farklı kavramlarla karşılaşmışlardır. Onlardan birincisi kâr payı kavramıdır. İlk baştan kâr payının ne olduğunu anlamak için, hem kâr hem pay kelimeleri tek tek ele alalım. Kâr genel anlamda maliyet ve satış fiyatı arasındaki farktan oluşan gelir veya kazançtır.<sup>25</sup> Sunulan tanıtımda bir ticaret, işlem veya alışveriş vaki olduğunun farkındayız ve o kârın tahakkuk etmesi için satış fiyatının maliyet fiyatından daha yüksek olması

<sup>24</sup> <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%B5%D9%83/> (Erişim Tarihi: 14.11.2020)

<sup>25</sup> <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.11.2020)

lazımdır. Peki o aktivitelerden kâr olmazsa ne olur? O zaman iki seçenek kalır. Ya ne kâr ne zarar (maliyetle işlem yapılmış) ya da kayıp olur (zararla işlem yapılmış) demektir. Pay ne zaman ortaya çıkar o halde? Satış işlemi yapan kuruluş, şirket veya şahıs olsa da bir ortak olduğu zaman pay kavramı ortaya çıkmaktadır. Faize baktığımızda borçlanma ve borçlandırmaya dayanmaktadır. Başka bir deyişle biri başka birine bir miktar borç para verirse, vadenin bitiminde ana paraya ilaveten bir miktar borç para alan borç verene vermek zorundadır. O da borç verene bir kazanç sağlamaktadır. Ancak faiz ve kâr arasındaki fark sonuçta değil işin mekanizmasındaki bir süreçtedir. Faizin haram olduğunu ve toplumdaki en büyük tehlikeli hastalıklardan biri olduğunu göz ardı ederek tek odaklanmak istediğimiz nokta kâr ve faiz arasında fark süreçte/işin mekanizmasında yatmakta olduğunu belirtmek isteriz. (Turan, 2019)

Kâr payı alışveriş veya ortaklık kavramına dayanırken, faizsiz Katılım bankalarının müşterileri bir miktar para yatırdıkları anda vade sonunda ne kadar tahsil edeceklerini ya da alınacak kâr payının miktarının ne kadar olduğu belli olmaz. Ancak vadenin sonunda ne kadar olacağı belli olur. Faizli konvansiyonel bankalarının müşterileri parayı vadeli ya da mevduat hesaplarına yatırdığı anda ne kadar getiri sağlayacağı bellidir. Belli olup olmadığından ziyade getiri sağlayan faiz oranı belirlenmiş vadede değişmez. Lakin katılım bankalarının fon havuzlarında toplanan fonları ticarete kullandırdıktan sonra, tahakkuk eden kârlar ve zararlar fon havuzlarına tekrar yansıtılarak fon sahiplerine kâr payı ya da zarar olarak dağıtılır. (AYDIN, 2019)

## **2.11. Denetim ve Şer'i Denetim**

Denetim esas itibarıyla herhangi bir işlemin sonrasında ortaya çıkan bir süreç, başka bir deyişle, iş yapıldıktan sonra denetim süreci başlar. Denetimin amacına bakıldığında işin mekanizmasının ne derecede liyakatli, verimli ve kurallara uyumlu olduğu hakkında bir fikir vermektir. Aynı şekilde şer'i denetim İslami finans kuruluşlarında yapılan faaliyetin gereğinde işlemlerin İslam hukukuna göre ne derecede liyakatli, verimli ve kurallara uyumlu olduğu hakkında bir fikir vermektir. Katılım bankacılığının işleyişi hem mali hem de şer'i bir yöne sahip olduğundan dolayı ve konvansiyonel bankalardan farklı bir yöntem benimsediği için muhasebe ve finansal tablolarında bir farklılık göstermektedir.(Ağkan, 2018: 243)

O farklılıktan dolayı katılım bankaları veya İslami finans kurumları özgün ve uluslararası kabul edilen standartlara uygun olan gerçek bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyaç gereğince İslami finans ve bankacılık kuruluşlarında İslami muhasebe ve denetim standartları ortaya çıkmıştır. Dünya çapında İslami finans ve bankacılık sektöründe denetim dediğimizde akla gelen ilk isim “İslâmi Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu” AAOIFI (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) ismidir. Kuruluşundan bugüne kadar yaklaşık otuz sene içerisinde 26 muhasebe, 58 şer’i, 7 yönetim, 2 etik ve 5 denetim olmak üzere toplam 100 standart çıkarılmıştır<sup>26</sup> O standartları bazı ülkelerde zorunlu diğer ülkelerde de gönüllü olarak İslami finans kuruluşları tarafından uygulanmıştır.(Ağkan, 2018: 243)

Türkiye’ye gelince Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartlar Kurulu (KGK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) gibi kuruluşlar denetim ve denetleme ile ilgilenen kuruluşlardır. TKBB’nin önemli bir adım atması AAOIFI standartlarını Faizsiz Finans Standartları olarak Türkçe’ye çevrilmesiyle büyük bir katkı sağladığını düşünüyoruz. Ancak Türkiye’de hala bir uygulama alanı bulunmamaktadır. (YATBAZ, 2019: 304)

## **2.12. Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB)**

Türkiye’nin özel finans kurumları olarak başlayan katılım bankalarının katılım sektöründe tam rekabet ortamı temin etmeye çalışmak, bankacılık mesleğinin gelişmesini sağlamak, haksız rekabetin önlenmesi için gerekli kararları almak ve uygulanmasını talep etmek amacıyla 04.10.2001’de Bankalar Kurulu kararı ile kurulmuştur.

Katılım piyasasında hizmet kalitesi ile ürün çeşitliliği gelişimi, katılım finans sektöründe hizmet veren insan kaynaklarına gerekli eğitim ve sertifikasyon çalışmalarını arttırmayı, katılım bankacılığı prensiplerine uygun standartları ve düzenlemeleri geliştirmeye çalışarak Türkiye’nin katılım bankacılığı sektörünün sağlıklı ve sürdürülebilir şekilde gelişmesini kendine bir misyon tayin eden TKBB 2025 yılı itibariyle Türkiye’nin katılım bankacılığı sektörü pazar payının % 15’e ulaşmasını hedefleyen bir vizyon sahibidir.<sup>27</sup>

<sup>26</sup> <http://aaoifi.com/about-aaofii/> (Erişim Tarihi: 19.11.2020)

<sup>27</sup> <https://tkbb.org.tr/sayfa/detay/tarihce-156> (Erişim Tarihi: 20.11.2020)



Günümüzde aynı sektörde çalışan kurumları bir çatı altına toplamak, ekip ve organize edilmiş bir hale getirmesini o sektörün gelişmesi, başarılı ve verimli olması püf noktasıdır. 2019'da Türkiye'nin TKBB altında üç kamu ve üç özel olmak üzere toplam altı katılım bankası bulunmaktadır. 2018'de (AAOIFI) İslâmi Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'ndan çıkarılan standartları Faizsiz Finans Standartları adıyla tercüme edip yayınlamıştır. Aynı yılda merkezi danışma kurulu kurulmuştur. Bir önceki yılda 2017'de Katılım Finans Dergisi yayınlanmaya başlanmıştır.

Yaklaşık on sekiz yıl sonrasında TKBB “Merkezi Danışma Kurulu” kurulmasının katılım ve finans bankacılığının geleceğine büyük bir katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

## BÖLÜM 3: KAMU KATILIM BANKALARININ İSLAMİ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ İNCELEMESİ

**Birinci Aşama:** Özel katılım bankalarının net kârı, toplanan fon miktarı ve kullanılan fon miktarı değişimi (2010-2019)

**Tablo 6:** Kamu Katılım Bankaların NK, TFM ve KFM değişimi

Yıl	Dönem	NK	Değişim %	TFM	Değişim %	KFM	Değişim %
2010	1D	42,010		6,097,785		5,668,149	
	2D	85,880	104.43%	6,408,790	5.10%	6,225,063	9.83%
	3D	122,940	43.15%	6,805,067	6.18%	6,495,125	4.34%
	4D	166,519	35.45%	5,034,286	-26.02%	7,055,970	8.63%
2011	1D	40,432	-75.72%	7,850,571	55.94%	7,607,400	7.82%
	2D	85,002	110.24%	8,189,432	4.32%	8,089,520	6.34%
	3D	143,853	69.23%	8,718,667	6.46%	8,585,161	6.13%
	4D	195,833	36.13%	9,157,413	5.03%	9,320,685	8.57%
2012	1D	65,168	-66.72%	9,122,487	-0.38%	9,564,475	2.62%
	2D	124,098	90.43%	9,791,680	7.34%	10,262,233	7.30%
	3D	187,970	51.47%	10,425,812	6.48%	10,892,397	6.14%
	4D	241,855	28.67%	11,136,532	6.82%	11,298,220	3.73%
2013	1D	60,468	-75.00%	11,999,285	7.75%	12,001,979	6.23%
	2D	132,218	118.66%	12,749,478	6.25%	13,300,040	10.82%
	3D	208,384	57.61%	13,432,558	5.36%	14,371,314	8.05%
	4D	290,343	39.33%	14,899,544	10.92%	15,600,622	8.55%
2014	1D	76,559	-73.63%	15,659,110	5.10%	16,259,778	4.23%
	2D	154,618	101.96%	16,849,826	7.60%	17,237,175	6.01%
	3D	240,748	55.70%	18,348,306	8.89%	19,263,228	11.75%
	4D	319,103	32.55%	19,300,197	5.19%	20,473,721	6.28%
2015	1D	75,792	-76.25%	20,406,896	5.73%	22,083,617	7.86%
	2D	153,059	101.95%	21,397,909	4.86%	23,385,187	5.89%
	3D	243,095	58.82%	23,530,153	9.96%	24,470,655	4.64%
	4D	363,924	49.70%	23,548,753	0.08%	24,765,150	1.20%
2016	1D	91,748	-74.79%	19,278,302	-18.13%	25,198,729	1.75%
	2D	95,619	4.22%	23,745,992	23.17%	23,518,215	-6.67%

	2017	3D	290,054	203.34%	22,972,023	-3.26%	24,891,863	5.84%
		4D	351,936	21.33%	25,373,893	10.46%	26,156,287	5.08%
	2018	1D	93,146	-73.53%	26,120,781	2.94%	26,529,267	1.43%
		2D	170,374	82.91%	26,804,086	2.62%	27,127,430	2.25%
		3D	324,918	90.71%	27,620,399	3.05%	28,369,931	4.58%
		4D	316,207	-2.68%	29,065,912	5.23%	29,558,367	4.19%
	2019	1D	103,281	-67.34%	30,241,927	4.05%	31,401,072	6.23%
		2D	293,119	183.81%	33,446,230	10.60%	34,059,606	8.47%
		3D	251,452	-14.21%	37,947,107	13.46%	38,332,221	12.54%
		4D	349,418	38.96%	36,490,743	-3.84%	33,941,888	-11.45%
	2019	1D	121,471	-65.24%	42,085,530	15.33%	36,945,130	8.85%
		2D	284,429	134.15%	45,888,177	9.04%	38,206,568	3.41%
		3D	329,856	15.97%	49,422,297	7.70%	35,400,368	-7.34%
		4D	517,147	56.78%	55,079,436	11.45%	40,693,193	14.95%

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/>

Tablo 6'ya bakıldığında, kamu katılım bankalarının sektöre girmeden önce ile girdikten sonra özel katılım bankaların net kârı (NK), toplanan fon miktarı (TFM) ve kullanılan fon miktarı (KFM) ortalamalarında nasıl bir değişim gösterdiğini aşağıdaki satırlarda kısaca özetleyebiliriz.

**Önce:** 2010 birinci dönemden itibaren 2014'te dördüncü dönemin sonuna kadar.

**Net Kâr (NK):** özel katılım bankaların ilk 5 yıl içerisinde net kâra bakıldığında her yılın başında I. dönemde net kârda düşüş gösterirken, (%-75.72) azalışla 40.432 milyon TL gerçekleşen en düşük net kâr iken, diğer yandan (%118.66) en yüksek artışla 132.218 milyon TL net kâr göstermiştir.

**Toplanan Fon Miktarı (TFM):** Yine de kamu bankalarının girmeden önceki 5 yıllık süre incelenirken genelde toplanan fon miktarı gittikçe devamlı yükselmiştir. 2010'da (%-26.02) azalışla 5.034.286 milyar TL toplarken, 2011'de I. dönemde (%55.94) en yüksek artışla 7.850.571 milyar TL fon toplamı göstermiştir.

**Kullanılan Fon Miktarı (KFM):** 2010'den 2014 sonuna kadar katılım sektörünün müşterilerinin fon talebi artması gerekçesiyle kullanılan fon miktarı sürekli artmıştır.

O süre içerisinde (% 2.62) en düşük artışla özel katılım sektörü olarak 9.564.475 milyar TL kullandırırken, (%11.75) en yüksek artışla 19.263.228 milyar TL kullandırmıştır.

**Sonra:** 2015 birinci dönemden itibaren 2019 dördüncü dönemin sonuna kadar.

**Net kâr (NK):** Türkiye'nin katılım sektörüne diğer ortağın (kamu bankaları) girmesiyle özel katılım bankaları net kârda devamlı bir artış göstermesine rağmen hala her yılın birinci döneminde bir düşüş göstermiştir. Ona dayalı (%-76.25) en yüksek düşüş ile 75.792 milyon TL net kâr elde ederken, 2016'da III. dönemde (%203.34) en yüksek artışla 290.054 milyon TL net kâr göstermiştir.

**Toplanan Fon Miktarı (TFM):** Türkiye'nin katılım piyasası bileşenleri artırıldığında toplumun katılım ve finans bankacılığı bilincinin yükselerek özel katılım bankaların toplanan fon miktarı devamlı yükselmesine rağmen 2016'da I. dönemde (%-18.13) en yüksek azalışla 19.278.302 milyar TL toplarken, aynı yılda II. dönemde (%23.17) en yüksek artışla 23.745.992 milyar TL toplamıştır.

**Kullandırılan Fon Miktarı (KFM):** Katılım piyasasında bir ortağı ile devam eden özel katılım bankaların kullandırılan fon miktarı sürekli artarken, 2018'de III. dönemde (%-11.45) en yüksek azalışla 33.941.888 milyar TL kullandırırken, 2019'de aynı dönemde (%14.95) en yüksek artışla 40.693.193 milyar TL kullandırabilmiştir.

**İkinci Aşama:** Kamu katılım bankalarının katılım piyasasına girişinin özel katılım bankalarının üzerinde etkisini incelemektedir (2016-2019) (Araştırmanın Hipotezleri Test Edilmesi)

Bu ampirik çalışmada varsayılan hipotezlerin test etme sürecinde çoklu doğrusal regresyon analizi (Multiple Linear Regression) zorla ekleme (Enter) yöntemi kullanılmıştır. Kamu katılım bankalarının değişkenleri (açıklayıcı değişkenler: RİG, ŞŞ, AKPO ve ÖKPA) ve özel katılım bankalarının değişkenleri (bağımlı değişkenler: NK, TFM ve KFM) her değişkene ait (değer) nasıl elde edildiğini aşağıdaki tabloda (7) yer almaktadır.

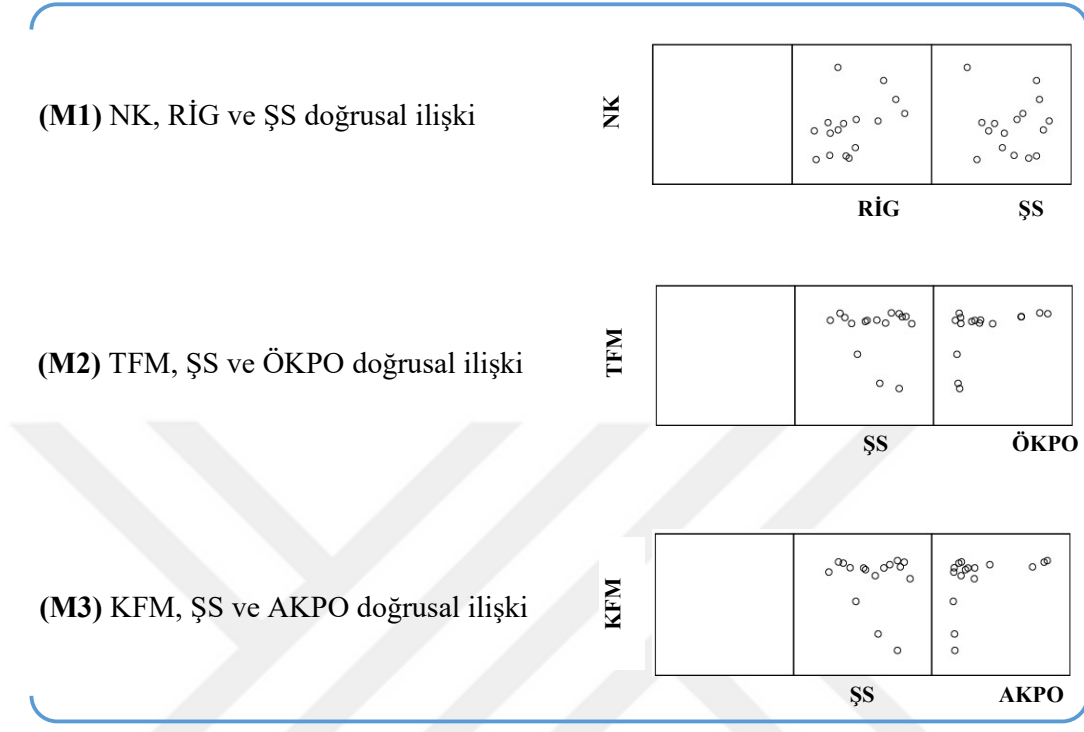
**Tablo 7:** Değişkenlerin hesaplama metodu

<b>Değişkenler</b>	<b>Hesaplama Metodu</b>
<b>(NK)</b>	ÖKB'in net kâr toplamı / bütün bankacılık sektörünün net kâr toplamı
<b>(TFM)</b>	ÖKB'in TFM'ının toplamı / katılım bankacılık sektörünün TFM toplamı
<b>(KFM)</b>	ÖKB'in KFM'ının toplamı / katılım bankacılık sektörünün KFM toplamı
<b>(RİG)</b>	KKB'in RİG'ının ortalaması
<b>(ŞS)</b>	KKB'in ŞS'ının ortalaması
<b>(AKPO)</b>	KKB'in (alınan kâr payı / kullanılan fon miktarı) ortalama
<b>(ÖKPO)</b>	KKB'in (ödenen kâr payı / toplanan fon miktarı) ortalama

M1, M2 ve M3 hipotezlerini test etmeden önce, çoklu regresyon kullanılabilmesinin şartları sağlanıp sağlanmadığını test etmek için aşağıdaki şartlar kontrol edilmiştir.

- 1- Bağımlı değişken ve açıklayıcı değişkenlerin arasında doğrusal bir ilişki olmalı.
- 2- Açıklayıcı değişkenler arasında doğrusal bir ilişki bulunmamalı.
- 3- Artık değerler ya da kalıntılar (residual) normal dağılmış olmalı.
- 4- Açıklayıcı değişkenler ve bağımlı değişken arasında eş varyanslılığı olmalı.  
(*Çoklu Doğrusal Regresyon Varsayımları*)

Bağımlı değişkenlerinin (NK, TFM ve KFM) açıklayıcı değişkenler (RİG, ŞS, ÖKPO ve AKPO) arasında doğrusal bir ilişki olup olmadığını test etmesi.



Şekil 4: Doğrusal ilişki kontrolü

Yukarıdaki Şekilde (M1)'de NK ve RİG arasında doğrusal bir ilişki var olduğunu göstermektedir. Ancak NK ve ŞS arasında doğrusal bir ilişki olmadığı için (M1)'dan çıkarıp, kamu katılım bankalarının reklam ve ilan giderleri RİG, özel katılım bankalarının net kârda pazar payını üzerinde etkisini incelemek için Basit Doğrusal Regrasyon (Simple Linear Regression) kullanılmıştır.

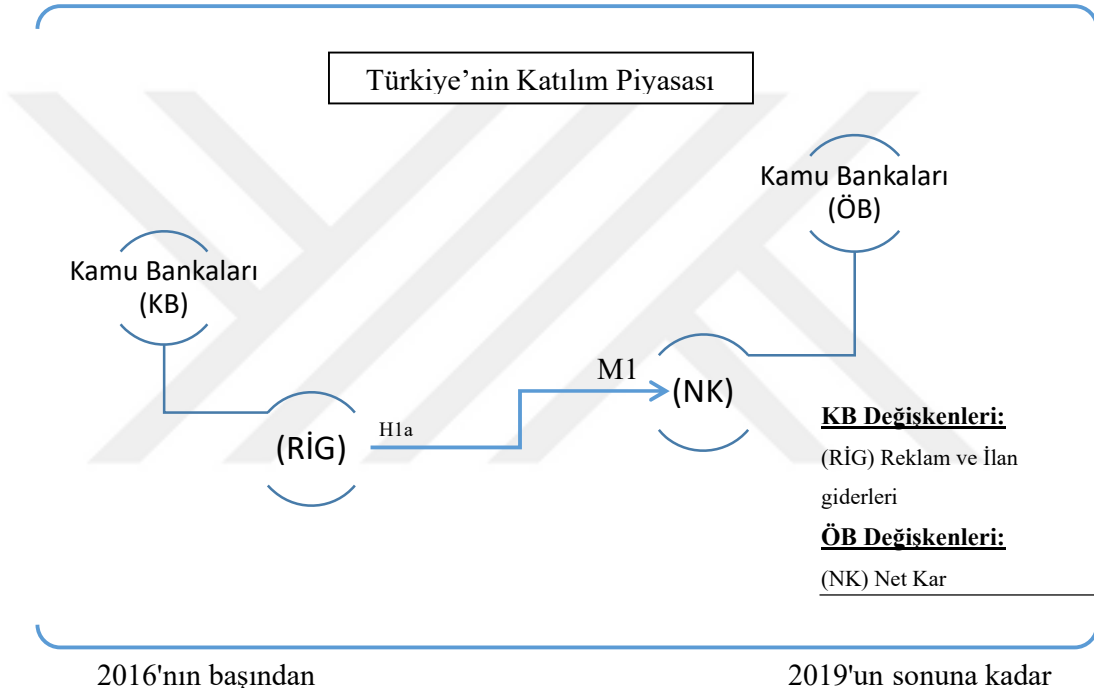
(M2)'de TFM, ŞS ve ÖKPO arasında yeteri kadar doğrusal bir ilişki var olduğu söylenebilir. Öylece (M2)'de çoklu regrasyon uygulamasının birinci şartı sağlanmıştır.

(M3)'de KFM, ŞS ve AKPO arasında yeteri kadar doğrusal bir ilişki var olduğunu söylenebilir, öylece (M2)'de çoklu regrasyon uygulamasının birinci şartı sağlanmıştır.

Çalışmamızda kamu katılım bankalarının girişinin, özel katılım bankaları üzerindeki etkisini incelemek için regrasyon testinin birinci şartını sağladıktan sonra M1, M2 ve M3 hipotezlerini sırayla ele alacağız.

### 3.1. Kamu Katılım Bankalarının Girişinin, Özel Katılım Bankalarının Net Kârda Pazar Payı Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesi (M1).

(M1) Bu modelde, reklam ve ilan giderleri (RİG), kamu katılım bankalarının faktörü özel katılım bankalarının net kârda pazar payını (NK) etkileyip etkilemediği incelenmeye çalışılmıştır. Hipotez aşağıdaki şekil (5) ile temsil edilmiştir.



Şekil 5: RİG'in, NK Üzerine Etkisi

**H1a:** Kamu katılım bankaları reklam ve ilan giderlerinin, özel katılım bankaları net kârda pazar payını üzerinde negatif yönde (aleyhine) bir etkisi vardı.

Aşağıdaki tabloda kamu katılım bankalarının girişinin, özel katılım bankalarının net kârda pazar payının üzerindeki etkisini (M1) ortaya koyması için kullandığımız veriler yer almaktadır.

**Tablo 8:** Kamu Katılım Bankalarının RİG  
Reklam ve İlan Giderleri

Yıl	Dönem	Ziraat Katılım*	Vakıf Katılım*	Toplam	Ortalama
2016	1D	1293	6766	8059	4030
	2D	3339	1156	4495	2248
	3D	4612	1831	6443	3222
	4D	1579	2612	4191	2096
2017	1D	1335	7665	9000	4500
	2D	5795	5130	10925	5463
	3D	4816	1997	6813	3407
	4D	3003	3726	6729	3365
2018	1D	2619	8452	11071	5536
	2D	6647	12372	19019	9510
	3D	2968	6919	9887	4944
	4D	4128	5262	9390	4695
2019	1D	8606	6948	15554	7777
	2D	7369	10193	17562	8781
	3D	4021	4079	8100	4050
	4D	6722	7920	14642	7321

**Kaynak:** <https://tkbb.org.tr/>

\*Rakamlar Bin TL



**Tablo 9: Özel Katılım Bankalarının NK**

Yıl	Dönem	Net Kâr					ÖKB / Bankacılık Sektörü
		Albaraka Türk*	Kuveyt Türk*	Türkiye Finans*	ÖKB'ının Toplamı*	Bankacılık Sektörü**	
2016	1D	63075	125475	86693	275243	15209	0.0178
	2D	12855	256409	17592	286856	44086	0.0065
	3D	178867	440937	250359	870163	78234	0.011
	4D	217609	541966	296233	1055808	104645	0.01
2017	1D	35793	152244	91400	279437	25388	0.0109
	2D	36437	288862	185824	511123	63991	0.0079
	3D	141117	554673	278964	974754	99508	0.0097
	4D	237093	673991	37536	948620	134995	0.007
2018	1D	97717	203088	9038	309843	26905	0.0114
	2D	196181	479304	203871	879356	71689	0.0121
	3D	371979	66774	315604	754357	112934	0.0066
	4D	133968	869812	44475	1048255	150710	0.0069
2019	1D	27146	254003	83265	364414	22175	0.0162
	2D	46716	601467	205104	853287	60782	0.0138
	3D	11465	777496	200606	989567	96999	0.0101
	4D	63429	1109838	378174	1551441	136898	0.0112

**Kaynak:** <https://tkbb.org.tr/> ve <https://www.tbb.org.tr/tr>

\*Rakamlar Bin TL, \*\* Rakamlar Milyon TL

Basit doğrusal regresyon analizine NK bağımlı değişken alırken RİG açıklayıcı değişken olarak girilmiştir.

**Tablo 10:** (M1) Model 1: Kamu katılım bankaları RİG'in, özel katılım bankaların net kârda pazar payı üzerine etkisi

ANOVA					
<i>R</i> =.448	<i>R</i> <sup>2</sup> =.201	<i>DR</i> <sup>2</sup> =.144*	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Regresyon			1	3.516	.082
Kalan			14		
Toplam			15		
<i>Değişken</i>	<i>β</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>Beta</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
Sabit**	.007	.002		3.692	.002
(RIG) -					
Reklam ve İlan Giderleri	6.650E-7	.000	.448	1.875	.082
					<i>VİF</i>
					1.000

\**DR*<sup>2</sup>: Düzeltilmiş *R*<sup>2</sup> değeri.

\*\*Bağımlı değişken: (NK) Özel Katılım Bankalarının net kârda pazar payı .

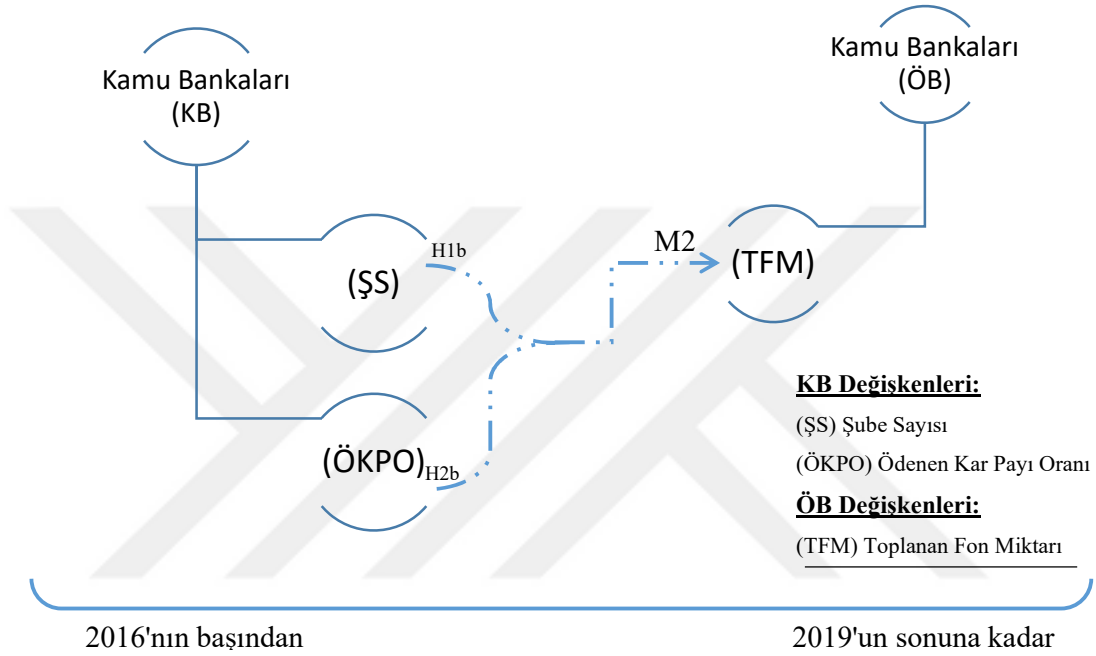
Tablo 8'e bakıldığında, ANOVA testi sonucuna göre ( $P=0.082 > 0.05$ ) göstermektedir. Demek ki bağımlı değişken (NK) üzerinde açıklayıcı değişken tarafından (RİG) bir etki yoktur.

**H1a:** Kamu katılım bankaların reklam ve ilan giderlerinin (RİG), özel katılım bankaların net kârda pazar payını (NK) etkilemediğini göstermektedir ( $P=0.082 > 0.05$ ). Dolayısıyla H1a'a desteklemesi için yeterli düzeyde delil yoktur.

### 3.2. Kamu Katılım Bankalarının Girişinin, Özel Katılım Bankalarınca Toplanan Fon Miktarında Pazar Payı Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesi (M2).

(M2) Bu modelde, şube sayısı (ŞS) ve ödenen kâr payı oranı (ÖKPO) kamu katılım bankaları faktörlerinin özel katılım bankalarının toplanan fon miktarı (TFM) etkileyip etkilemediğini incelenmeye çalışılmıştır. Hipotezler aşağıdaki şekil (6) ile temsil edilmiştir.

## Türkiye'nin Katılım Piyasası



Şekil 6: ŞS ve ÖKP'nin, TFM Üzerine Etkisi

**H1b:** Kamu katılım bankaları şube sayısının, özel katılım bankaları toplanan fon miktarı üzerinde negatif yönde (aleyhine) bir etkisi vardır.

**H2b:** Kamu katılım bankalarının uygulamış olduğu ödenen kâr payı oranlarının, özel katılım bankalarının toplanan fon miktarı üzerinde negatif yönde (aleyhine) bir etkisi vardır.

Aşağıdaki tablolarda kamu katılım bankalarının girişinin, özel katılım bankalarınca toplanan fon miktarında pazar payının üzerine etkilerini (M2) ortaya koyması için kullandığımız verileri yer almaktadır.

**Tablo 11: Kamu Katılım Bankalarının ŞS ve ÖKPO**

Yıl	Dönem	Şube Sayısı				Ödenen Kâr Payı Oranları		
		Ziraat Katılım	Vakıf Katılım	Toplam	Ortalama	Ziraat Katılım	Vakıf Katılım	Ortalama
2016	1D	29	1	30	15	0.008	0.000	0.004
	2D	37	13	50	25	0.035	0.006	0.020
	3D	41	19	60	30	0.043	0.009	0.026
	4D	44	30	74	37	0.039	0.015	0.027
2017	1D	48	38	86	43	0.013	0.009	0.011
	2D	56	45	101	51	0.114	0.029	0.072
	3D	56	49	105	53	0.102	0.067	0.085
	4D	63	63	126	63	0.123	0.094	0.108
2018	1D	67	65	132	66	0.019	0.012	0.015
	2D	72	72	144	72	0.093	0.115	0.104
	3D	76	80	156	78	0.470	0.235	0.352
	4D	80	91	171	86	0.440	0.330	0.385
2019	1D	81	91	172	86	0.029	0.015	0.022
	2D	84	93	177	89	0.222	0.328	0.275
	3D	88	97	185	93	0.357	0.197	0.277
	4D	93	104	197	99	0.096	0.220	0.158

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/>**Tablo 12: Özel Katılım Bankalarının TFM**

Yıl	Dönem	Toplanan Fon Miktarı					
		Ziraat Katılım*	Vakıf Katılım*	Albaraka Türk*	Kuveyt Türk*	Türkiye Finans*	ÖKB / Katılım Bankaları
2016	1D	1900260	182233	19493743	27768597	10572565	.97
	2D	852723	361393	19766601	28866439	22604937	.98
	3D	1122347	843296	20108581	28849512	19957975	.97
	4D	1760672	1647834	23155134	31901763	21064781	.96
2017	1D	6432408	4426364	23667806	34254494	20440043	.88
	2D	957161	2198410	23621900	36664232	20126125	.96
	3D	1240897	1768611	24109244	38017785	20734169	.96
	4D	1394129	1695029	25309840	39857400	22030496	.97
2018	1D	10838542	11271489	26098879	42875707	21751196	.80
	2D	2594500	1793778	27711292	48296925	24330473	.96

2019	3D	718000	1117000	29327562	55315681	29198079	.98
	4D	1000056	1000139	28623473	53986278	26862479	.98
	1D	16046711	17381888	30627739	63511618	32117232	.79
	2D	2372337	1265817	33045198	69181283	35438050	.97
	3D	1714645	2118903	34793946	76435560	37037384	.97
	4D	5323552	2186607	39769408	85494387	39974514	.96

**Kaynak:** <https://tkbb.org.tr/>

\*Rakamlar Bin TL

Çoklu Doğrusal Regresyon analizine TFM bağımlı değişken olarak tayin edip ŞS ve ÖKPO açıklayıcı değişkenler olarak girilmiştir.

**Tablo 13:** (M2) Model 2: Kamu katılım bankaları ŞS ve ÖKPO'nun, özel katılım bankalarının toplanan fon miktarında pazar payının üzerine etkisi.

ANOVA					
<i>R</i> =.751	<i>R</i> <sup>2</sup> =.564	<i>DR</i> <sup>2</sup> =.497*	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
<b>Regresyon</b>			2	8.405	.005
<b>Kalan</b>			13		
<b>Toplam</b>			15		

<i>Değişken</i>	<i>β</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>Beta</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
<b>Sabit**</b>	1.002	.030		32.971	.000
<b>(ŞS) - Şube Sayısı</b>	-.002	.001	-.824	-3.278	.006
<b>(ÖKP) - Ödenen Kâr Payı</b>	.483	.119	1.015	4.039	.001

<i>VIF</i>	
	1.883

\**DR*<sup>2</sup>: Düzeltilmiş R<sup>2</sup> değeri.

\*\* Bağımlı değişken: (TFM) özel katılım bankalarının Toplanan Fon Miktarını

Aşağıdaki denklem, açıklayıcı değişkenler tarafından bağımlı değişken üzerinde etkisini incelemek için kullandığımız çoklu regresyon testi genel formülü yer almaktadır. (Kenton, 2020)

$$Y = \beta_1 + \beta_2 x_2 + \beta_3 x_3 + \dots + \beta_k x_k + u$$

Burada:

Y=Bağımlı değişkenin değeri

$\beta$ =Sabit değeri

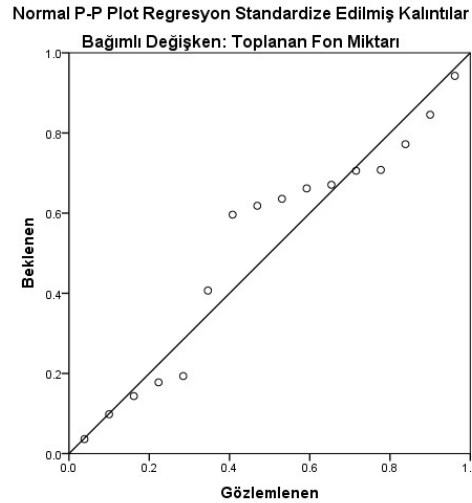
X=Açıklayıcı değişkenin değeri

U=Standart hata veya kalıntılar değeri

Tablo 11'e bakıldığında, ANOVA testi sonucuna göre ( $P=0.005 < 0.05$ ) göstermektedir. Demek ki bağımlı değişken (TFM) üzerinde en azından açıklayıcı değişkenlerden (ŞS) ve (ÖKPO) birinin etkisini vardır.

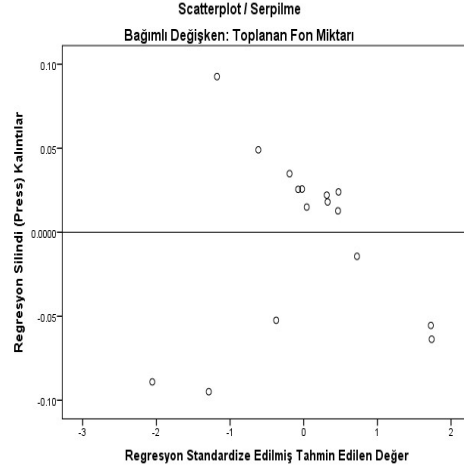
$DR^2= 0,497$  bu regresyon analizinde, açıklayıcı değişkenler (ŞS ve ÖKPO), bağımlı değişken (TFM) varyansının % 49.7'ini açıklamaktadır. Açıklayıcı değişkenlerin sayısını artarken  $R^2$  değeri yüksek çıkar, ondan dolayı düzeltilmiş  $R^2$  değerine göre etki açıklaması daha uygun görülmüştür.

ŞS ve ÖKPO'nun, TFM üzerinde ki etkisini incelerken regresyon uygulamasının ikinci şartı, açıklayıcı değişkenler arasında doğrusal bir ilişki bulunmadığını ( $VIF=1.883 < 5$ ) göstermektedir. (Akinwande vd., 2015)



Şekil 7: (M2) kalıntılarının normal dağılımı

Şekil 7 çizginin dışındaki noktaların artık değerlerin ya da kalıntılarının (residuals) normal dağılıma tabi olduğu görünüp, çoklu regresyon uygulamasının üçüncü şartı sağlanmaktadır.



**Şekil 8:** (M2) bağımlı ve bağımsız değişkenlerin eşit dağılımı

Dördüncü şarta baktığımızda bağımlı değişken bağımsız değişkenler ile eşit bir şekilde dağılmış olması beklenmektedir. Yandaki resimde noktalar sıfır çizgisinin etrafında rastgele dağılmaktan dolayı, eş varyanslılığın mevcut olduğu görülmektedir.

**H1b:** Kamu katılım bankaları şube sayısının (ŞS), özel katılım bankaların toplanan fon miktarındaki pazar payını (TFM) etkilediğini göstermektedir ( $P=0.006 < 0.05$ ). Dolayısıyla H1b'a desteklenmesi için yeterli düzeyde delil vardır. Etkisinin türünü belirtmesi için  $T$  değerine baktığımızda ( $T=-3.278$ ) göstermektedir. Demek ki kamu katılım bankalarının şube sayısının, özel katılım bankalarının toplanan fon miktarında pazar payı üzerinde negatif yönde (aleyhine) bir etkisi vardır.

**Analizin Açıklaması:** Kamu katılım bankalarının şube sayısında bir yükseliş gösterdiğinde, özel katılım bankalarının toplanan fon miktarında pazar payı bir düşüş gösterecektir. O da gayet mantıklı bir görüştür. Çünkü daha geniş bir şube sayısının bağı daha fazla atıl fonlara ulaşmak demektir. Finans sektörü de tam terazi gibidir. Kefelerin birindeki ağırlık diğer kefedeki hafifliğin sebebi olacaktır. SUMER (2017), Çalışmasında sunduğu sonuca göre, kamu bankaları katılım piyasasına girişinin özel katılım bankalarının toplanan fon miktarında (müşteri potansiyeli) pazar payını negatif yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. (SUMER, 2017:69)

**H2b:** Kamu katılım bankalarınca ödenen kâr payı oranlarının (ÖKPO), özel katılım bankalarınca toplanan fon miktarındaki pazar payını (TFM) etkilediğini göstermektedir ( $P=0.001 < 0.05$ ). Dolayısıyla H2b'a desteklenmesi için yeterli düzeyde delil vardır.

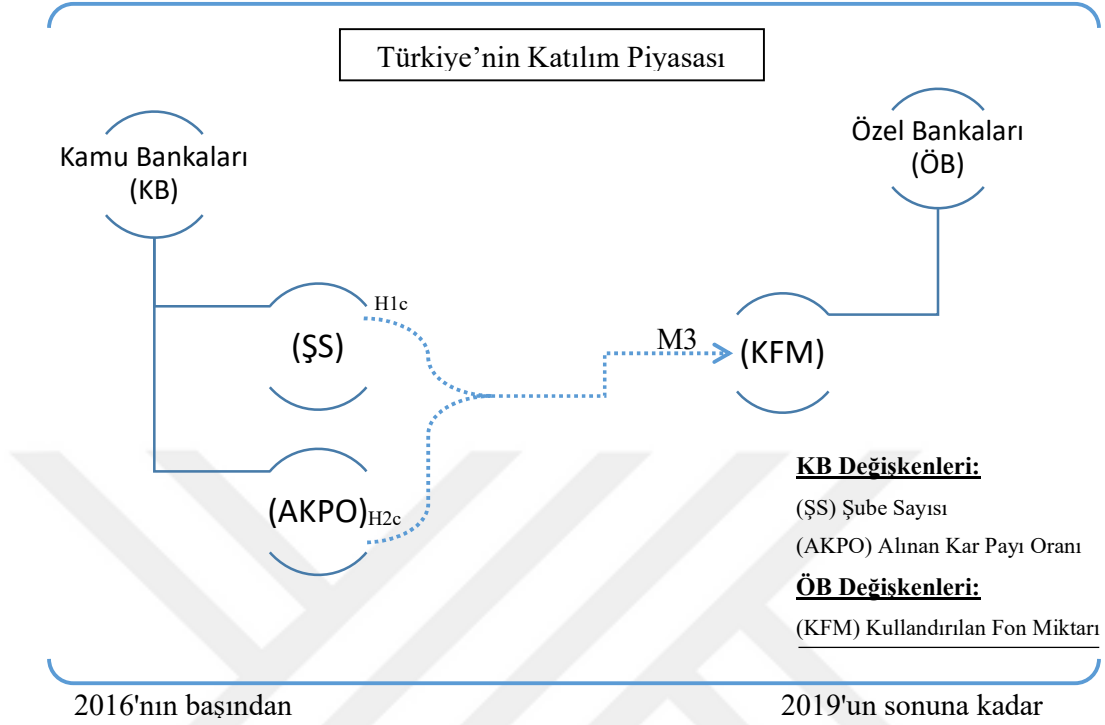
Ancak etkisinin türünü belirtmesi için  $T$  değerine baktığımızda ( $T=4.039$ ) göstermektedir. Demek ki kamu katılım bankaları ödenen kâr payı oranlarının, özel katılım bankaları toplanan fon miktarında pazar payının üzerinde pozitif yönde (lehine) bir etkisi vardır.

**Analizin Açıklaması:** Kamu katılım bankalarının ödenen kâr payı oranlarında bir artış gösterirken, özel katılım bankalarının toplanan fon miktarı olumlu bir şekilde etkileyecektir. Neden mantıklı bir etki olduğunu analiz etmeye kalktığımız zaman, gayet mantıklı bir etki olduğunu görebiliriz. Çünkü kamu katılım bankalarının ödemiş olduğu kâr payı arttığında topluma İslami finans ve katılım bankacılığı hem kârlı hem de şeriata uyumlu bir şekilde çalışan bir kurum olduğu mesajını gönderiyor. Ancak yeni müşteri mevcut katılım bankalarından birini seçmeye karar verdiği zaman özel sektörden bir tercihte bulunabilir. Özellikle onlardan otuz sene aşan bir tecrübe sahibi olan özel katılım bankaları vardır. AKAY (2018), Araştırmasına göre kamu bankalarının katılım piyasasına girişinin, daha önceki katılım piyasasında mevcut olan özel katılım bankaları üzerine olumlu bir etki sahibi olduğu zuhur etmiştir. (AKAY, 2018:97)

### **3.3. Kamu Katılım Bankalarının Katılım Piyasasına Girişinin, Özel Katılım Bankalarının Kullandırılan Fon Miktarında Pazar Payı Üzerindeki Etkisinin Test Edilmesi (M3).**

(M3) Modeli: Bu modelde, şube sayısı ( $\$S$ ) ve alınan kâr payı oranı (AKPO) kamu katılım bankaları faktörlerinin özel katılım bankalarınca kullandırılan fon miktarını (KFM) etkileyip etkilemediği incelenmeye çalışılmıştır. Hipotezler aşağıdaki şekil (9) ile temsil edilmiştir.





**Şekil 9:** ŞS ve AKPO'nun, KFM Üzerine Etkisi

**H1c:** Kamu katılım bankaları şube sayısının, özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarı üzerinde negatif yönde (aleyhine) bir etkisi vardır.

**H2c:** Kamu katılım bankalarınca uygulanmış olan kâr pay oranlarının, özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarı üzerinde negatif yönde (lehine) bir etkisi vardır.

Aşağıdaki tablolarda kamu katılım bankalarının katılım piyasasına girişinin, özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarında pazar payının üzerine etkilerini (M3) ortaya koyması için kullandığımız veriler yer almaktadır.

**Tablo 14:** Kamu Katılım Bankalarının ŞS ve AKPO

Yıl	Dönem	Şube Sayısı				Alınan Kâr Payı Oranları		
		Ziraat Katılım	Vakıf Katılım	Toplam	Ortalama	Ziraat Katılım	Vakıf Katılım	Ortalama
2016	1D	29	1	30	15	0.016	0.011	0.014
	2D	37	13	50	25	0.059	0.128	0.093
	3D	41	19	60	30	0.084	0.048	0.066
	4D	44	30	74	37	0.011	0.024	0.018
2017	1D	48	38	86	43	0.002	0.015	0.008
	2D	56	45	101	51	0.237	0.083	0.160
	3D	56	49	105	53	0.158	0.110	0.134
	4D	63	63	126	63	0.112	0.067	0.089
2018	1D	67	65	132	66	0.028	0.015	0.021
	2D	72	72	144	72	0.206	0.255	0.231
	3D	76	80	156	78	0.228	0.545	0.386
	4D	80	91	171	86	0.694	1.267	0.980
2019	1D	81	91	172	86	0.033	0.017	0.025
	2D	84	93	177	89	0.285	1.371	0.828
	3D	88	97	185	93	0.548	1.347	0.947
	4D	93	104	197	99	0.212	0.240	0.226

Kaynak: <https://tkbb.org.tr/>

**Tablo 15: Özel Katılım Bankalarının KFM  
Kullandırılan Fon Miktarı**

Yıl	Dönem	Ziraat Katılım*	Vakıf Katılım*	Albaraka Türk*	Kuveyt Türk*	Türkiye Finans*	ÖKB / Katılım Bankaları
2016	1D	2632934	757460	19655404	27874653	28066129	.96
	2D	1049785	195678	19721230	25997622	24835794	.98
	3D	940391	599575	19854777	29005762	25815049	.98
	4D	1149554	1450157	22194605	29794645	26479612	.97
2017	1D	6760770	3780395	22255913	31670649	25661238	.88
	2D	1436038	1301453	22255913	34214332	24912044	.97
	3D	1556705	1705029	23126116	36753570	25230107	.96
	4D	1977422	2884341	24680290	37923358	26071453	.95
2018	1D	12575619	10854206	25604484	42620389	25978342	.80
	2D	2039046	1385920	27278385	46357224	28543210	.97
	3D	2081458	765845	30261309	51939804	32795550	.98
	4D	1011541	427602	25553233	46619267	29653165	.99
2019	1D	20527103	14597797	27778116	50921172	32136103	.76
	2D	3138367	394516	29102573	52866314	32650818	.97
	3D	1448952	476509	28490525	47799034	29911544	.98
	4D	4450608	3301679	30880921	57925969	33272689	.94

**Kaynak:** <https://tkbb.org.tr/>

\*Rakamlar Bin TL

Çoklu Doğrusal Regresyon analizine KFM bağımlı değişken olarak tayin edip ŞS ve AKPO açıklayıcı değişkenler olarak girilmiştir.

**Tablo 16:** (M3) Model 3: Kamu katılım bankaları ŞS ve AKPO'nun, özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarının pazar payının üzerine etkisi

**ANOVA**

<i>R</i> =.685	<i>R</i> <sup>2</sup> =.470	<i>DR</i> <sup>2</sup> =.388*	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
<b>Regresyon</b>			2	5.761	.016
<b>Kalan</b>			13		
<b>Toplam</b>			15		

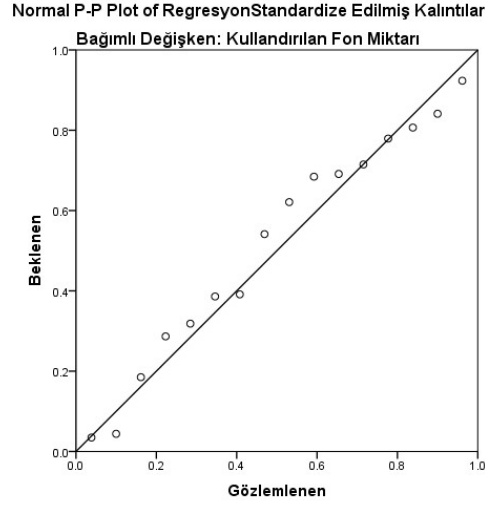
  

<i>Değişken</i>	<i>β</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>Beta</i>	<i>T</i>	<i>P</i>
<b>Sabit**</b>	1.007	.037		27.537	.000
<b>(ŞS) - Şube Sayısı</b>	-.002	.001	-.709	-2.731	.017
<b>(AKP) - Alınan Kâr Payı</b>	.168	.051	.853	3.285	.006
					<b>VIF</b>
					1.655

\**DR*<sup>2</sup>: Düzeltilmiş R<sup>2</sup> değeri.

\*\* Bağımlı değişken: (KFM) özel katılım bankalarının kullanılan fon miktarı

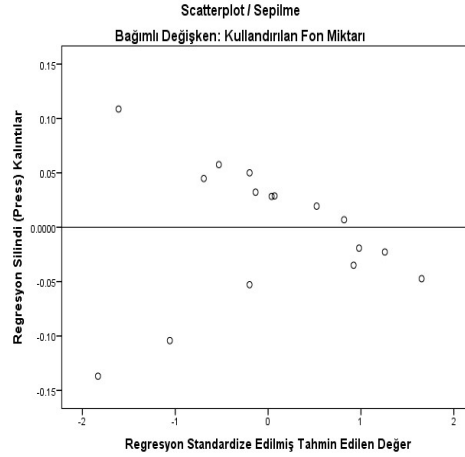
*DR*<sup>2</sup>= 0.388 bu regresyon analizinde, açıklayıcı değişkenler (ŞS ve AKPO), bağımlı değişken (KFM) varyansının % 38.8'ini açıklamaktadır



Şekil 10: (M3) kalıntıları normal dağılımı

ŞS ve AKPO'nun, KFM üzerindeki etkisini incelerken regresyon uygulamasının ikinci şartı, açıklayıcı değişkenler arasında doğrusal bir ilişki bulunmadığını ( $VIF=1.655 < 5$ ) göstermektedir.

Yandaki resimde çizginin dışındaki noktaları artık değerleri ya da kalıntıları (residuals) normal dağılıma tabi olduğu görünüp, çoklu regresyon uygulamasının üçüncü şartı sağlanmaktadır.



Şekil 11: (M3) bağımlı ve bağımsız değişkenleri eşit dağılımı

Dördüncü şarta baktığımızda bağımlı değişken bağımsız değişkenler ile eşit bir şekilde dağılmış olmasını beklenmektedir. Yandaki resimde noktalar sıfır çizgisinin etrafında rastgele dağılmaktan dolayı, eş varyanslılığının mevcut olduğu görünmektedir.

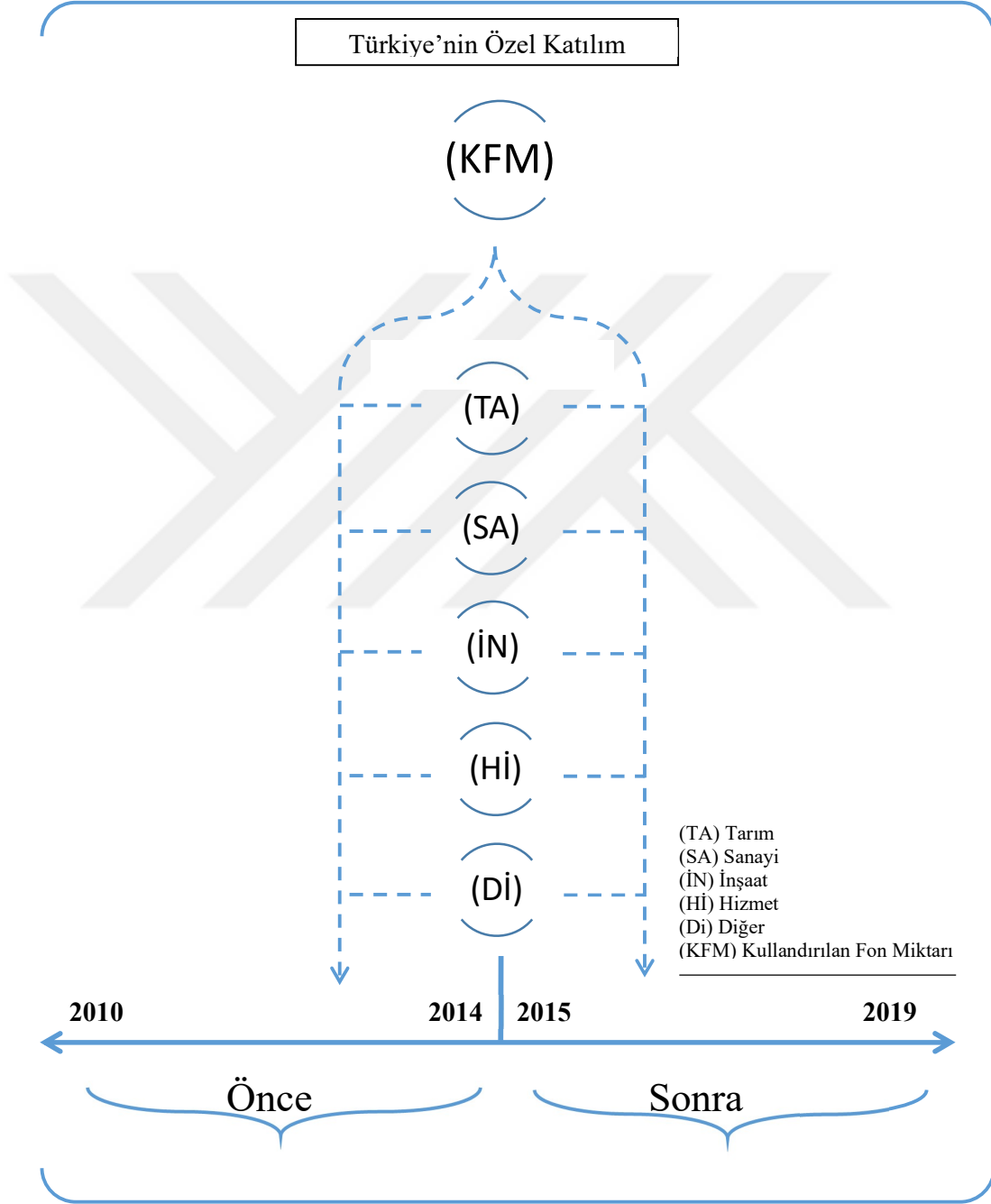
**H1c:** Kamu katılım bankalarının şube sayısının ( $\$S$ ), özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarının pazar payını (KFM) etkilediğini göstermektedir ( $P=0.017 < 0.05$ ). Dolayısıyla H1c' a desteklenmesi için yeterli düzeyde delil vardır. Etkisinin türünü belirtmesi için  $T$  değerine baktığımızda ( $T=-2.731$ ) göstermektedir. Demek ki kamu katılım bankaları şube sayısının, özel katılım bankaları kullanılan fon miktarında pazar payının üzerinde negatif yönde (aleyhine) bir etkisi vardır.

**Analizin Açıklaması:** Demek ki kamu katılım bankalarının şube sayısı artığında, özel katılım bankalarının kullanılan fon miktarının pazar payında bir düşüş gösterecektir. Öylece kamu bankalarının şube sayısını artırdıklarında, finansman ihtiyacı arayanlara kolayca erişebileceklerdir. O da önemli bir nokta, madem her ikisi de (kamu ve özel) katılım bankalarının katılım finans kuralları uyarınca çalışmaktadırlar tabi ki de İslam hukukuna göre fon arayanların (katılım bankalarının müşterileri) kendilerine en yakın yerden almaya çalışması gerektiği açıktır. ARSLAN (2018), Araştırmasının sonucuna istinaden kamu bankalarının katılım piyasasına katılarak bulunan pazar payından (özel katılım bankalarının payından) beslendiğini izah etmiştir. (ARSLAN, 2018:42)

**H2c:** kamu katılım bankaları alınan kâr payı oranlarının (AKPO), özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarında pazar payını (KFM) etkilediğini göstermektedir ( $P=0.006 < 0.05$ ). Dolayısıyla H2c' a desteklenmesi için yeterli düzeyde delil vardır. Ancak etkisinin türünü belirtmesi için  $T$  değerine baktığımızda ( $T=3.285$ ) göstermektedir. Demek ki kamu katılım bankaları alınan kâr payı oranlarının, özel katılım bankalarınca kullanılan fon miktarının pazar payı üzerinde pozitif yönde (lehine) bir etkisi vardır.

**Analizin Açıklaması:** Katılım finans sektöründe diğer sektörler gibi, müşteri veya yatırımcı İslam hukukuna göre finansman işlemlerinin sağlanmasını istediği takdirde uygun yeri bulamaya çalışır. O da rasyonel bir tüketici ya da hizmet alan olarak mükemmele bir imkan varsa, iyi olanı kabul edilmez kuralına uyararak kullanılan fon miktarında alınan kâr payı oranı artıkça piyasada diğer katılım bankalardan bir alternatif denemesinde bulunabilir. AKAY (2018), açıkladığına dayanarak sektör açısından kamu katılım bankaları sahneye çıktığında var olan (özel) katılım bankalarıyla rekabetçi bir rol oynayacağı düşüncesine katılamayız. (AKAY, 2018:99)

**Üçüncü Aşama:** Özel katılım bankalarının kullandırılan fon miktarı dağılımı (2010-2019)



**Şekil 12:** KKB'ı girmeden önce ile girdikten sonra ÖKB'nin KFM dağılımı

Birinci aşamanın özel katılım bankaların ele aldığımız değişkenlerinden kullandırılan fon miktarı (KFM) değişimini tespit edip, ikinci aşamada kamu bankalarının katılım

piyasasına girişinin özel katılım bankalarının kullandırılan fon miktarını etkileyip etkilemediğini inceledikten sonra, özel katılım bankalarının hangi sektöre yönelik çalışmalarının yoğunlaştığını üçüncü aşamada izah etmeye çalışacağız.

Aşağıdaki tablolarda kamu katılım bankaları girişinin, özel katılım bankalarının kullandırılan fon miktarı dağılımı ortaya koyması için kullandığımız veriler yer almaktadır.

**Tablo 17:** (2010-2014) Sektör Bazında Özel katılım Bankalarınca Kullandırılan Fon ortalamasının dağılımı (%)

Yıl	Dİ TR	Dİ YP	Hİ TR	Hİ YP	TA TR	TA YP	İN TR	İN YP	SA TR	SA YP
2010	20.84	1.67	29.86	22.56	2.15	1.02	16.44	29.13	30.70	45.62
2011	19.46	2.06	30.03	33.73	1.70	0.95	17.59	21.69	31.22	41.09
2012	12.14	11.12	24.92	29.46	2.13	0.83	40.70	31.95	20.11	26.65
2013	5.45	5.97	30.40	30.39	1.76	0.65	40.10	23.35	22.29	39.64
2014	6.00	6.25	36.65	30.76	1.52	0.67	35.85	22.88	19.97	39.43
<b>Ortalama</b>	12.78	5.42	30.37	29.38	1.85	0.83	30.14	25.80	24.86	38.49

**Kaynak:** <https://tkbb.org.tr/>

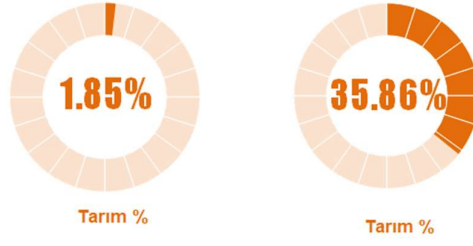
**Tablo 18:** (2015-2019) Sektör Bazında Özel katılım Bankalarınca Kullandırılan Fon ortalamasının dağılımı (%)

Yıl	Dİ TR	Dİ YP	Hİ TR	Hİ YP	TA TR	TA YP	İN TR	İN YP	SA TR	SA YP
2015	1.12	1.60	18.19	42.32	36.77	19.45	36.37	29.51	7.55	7.12
2016	1.14	1.00	18.41	42.97	37.44	18.83	35.21	29.14	7.80	8.06
2017	0.94	0.67	19.02	41.97	36.29	16.87	37.48	33.52	6.27	6.98
2018	1.03	0.80	19.25	39.72	36.31	16.96	38.71	34.61	4.69	7.92
2019	0.86	0.88	19.29	42.66	32.50	17.14	42.37	32.55	4.62	6.78
<b>Ortalama</b>	1.02	0.99	18.83	41.93	35.86	17.85	38.10	31.86	6.19	7.37

**Kaynak:** <https://tkbb.org.tr/>

Bu aşamada özel katılım bankalarınca kullandırılan fon dağılımının sektörlere göre nasıl bir değişim sağladığı ortaya konulmuştur.

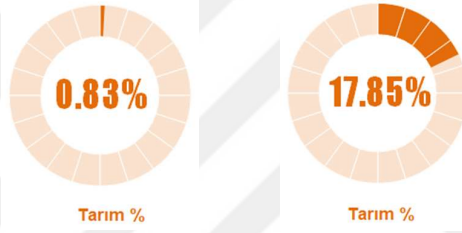




Şekil 13: TA sektörünün fonlanma değişimi (TL)

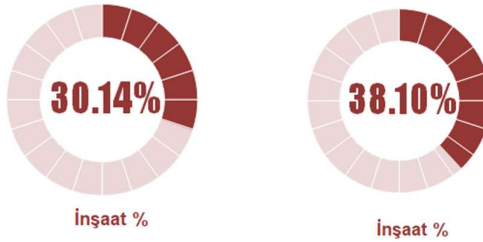
### Tarım Sektörü (TA)

Tarım sektörünün tüm finans işlemlerinden TL cinsinden Kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ortalaması %1.85 iken girdikten sonra %35.86'ya ulaşmıştır.



Şekil 14: TA sektörünün fonlanma değişimi (YP)

Tarım sektörünün tüm finans işlemlerinden YP cinsinden Kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ortalaması %0.83 iken girdikten sonra %17.85'e yükselmiştir.



Şekil 15: İN sektörünün fonlanma değişimi (TL)

### İnşaat Sektörü (İN)

İnşaat sektörünün tüm finans işlemlerinden TL cinsinden Kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %26.41 oranı ile yükselmiştir.



Şekil 16: İN sektörünün fonlanma değişimi (YP)

İnşaat sektörünün tüm finans işlemlerinden YP cinsinden kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %23.49 oranı ile yükselmiştir.



Şekil 17: Hİ sektörünün fonlanma değişimi (TL)

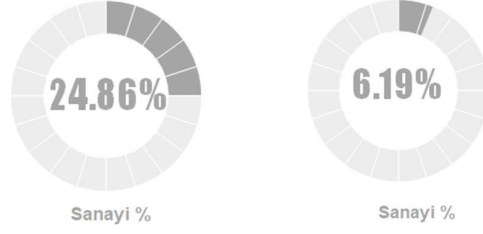
### Hizmetler Sektörü (Hİ)

Hizmet sektörünün tüm finans işlemlerinden TL cinsinden kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %-38 oranı ile bir düşüş göstermiştir.



Şekil 18: Hİ sektörünün fonlanma değişimi (YP)

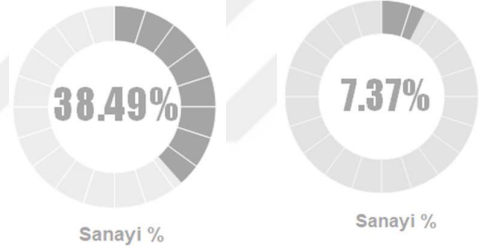
Hizmet sektörünün tüm finans işlemlerinden YP cinsinden kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %42,72 oranı ile yükselmiştir.



Şekil 19: SA sektörünün fonlanma değişimi (TL)

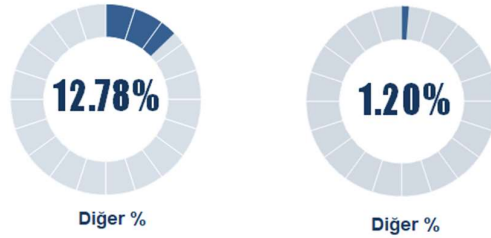
### Sanayi Sektörü (SA)

Sanayi sektörünün tüm finans işlemlerinden TL cinsinden kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %-75.10 oranı ile bir düşüş göstermiştir.



Şekil 20: SA sektörünün fonlanma değişimi (YP)

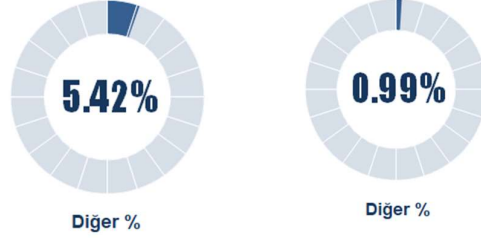
Sanayi sektörünün tüm finans işlemlerinden YP cinsinden kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %-80.85 oranı ile bir düşüş göstermiştir.



Şekil 21: Dİ sektörünün fonlanma değişimi (TL)

### Diğer Sektörlerin Finansmanı (Dİ)

Diğer sektörlerin tüm finans işlemlerinden TL cinsinden kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %-90.61 oranı ile düşmüştür.



**Şekil 22:** Dİ sektörünün fonlanma değişimi (YP)

Diğer sektörlerin tüm finans işlemlerinden YP cinsinden kamu bankalarının katılım piyasasına girmeden önce ile girdikten sonra ortalaması %-81.73 oranı ile bir düşüş göstermiştir.

## SONUÇ

Çalışmamızın başlığı “Kamu Katılım Bankalarının İslami Bankacılık Sektörüne Etkileri (2010-2019)” olarak seçtiğimiz andan itibaren Türkiye’nin katılım bankacılığı kavramını sahneye çıkarmaya çalışan özel katılım bankalarına odaklanmıştır.

Türkiye’nin katılım piyasasına hizmet vermeye ilk adım atan özel katılım bankaları yaklaşık 25 sene sonra kendini yeni bir ortağı ile beraber aynı piyasada bulmuştur. Ancak yeni ortak normal bir ortak olarak değil, devlet veya kamu kelimesinin gücüyle piyasaya girmiştir. Kamu katılım bankalarının katılım bankacılığı piyasasına girişinin özel sektördeki katılım bankaları üzerinde nasıl bir etki gösterdiği incelenmeye çalışılmıştır. Bunu sunabilmek için, ilk baştan özel katılım bankalarına faaliyetin verimliliğini yansıtabilen net kâr (NK), toplanan fon miktarı (TFM), ve kullandırılan fon miktarı (KFM) üç ana gösterge (bağımlı değişken) olarak seçerken, onların üzerinde kamu katılım bankalarının etki sahip olabilen değişkenleri reklam ve ilan giderleri (RİG), şube sayısı (ŞS), ödenen kâr payı oranı (ÖKPO) ve alınan kâr payı oranı (AKPO) dört ana (açıklayıcı değişken) olarak tayin edilmiştir.

Tam ve net bir sonucu çizebilmek adına, araştırmamız üç ana aşamaya ayrılmıştır. Birinci aşamada özel katılım bankalarının değişkenleri (NK), (TFM) ve (KFM) kamu katılım bankaları katılım piyasasına girmeden öncesi ile girdikten sonra nasıl bir değişim gösterdiği tespit edilmiştir.

İkinci aşmayı kamu katılım bankalarının katılım piyasasına girişinin, özel katılım bankaların net kâr, toplanan fon miktarı ve kullandırılan fon miktarında pazar payı üzerindeki etkisinin test edilmesi için çoklu doğrusal regresyon analizi kullanarak koyduğumuz hipotezleri test edip, şu sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Kamu katılım bankalarının reklam ve ilan giderlerinin, özel katılım bankalarının net kârda pazar payı üzerindeki etkiye sahip olmadığı tespit edilmiştir.
2. Kamu katılım bankaları şube sayısının, özel katılım bankaları toplanan fon miktarında pazar payı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir. Bu yüzden özel katılım bankalarının toplanan fon miktarında daha büyük bir paya sahip olmak isterse şube sayısı konusuna önem verilmesinin iyi bir fikir olduğunu düşünmekteyiz.

3. Kamu katılım bankaları ödenen kâr payı oranlarının, özel katılım bankaların toplanan fon miktarında pazar payı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir. Sunduğumuz hipotezi desteklemeyen bir sonucu olduğundan ziyade, kamu katılım bankaları ödenen kâr payı oranlarının, özel katılım bankaların toplanan fon miktarını artırmaya bir desteği olduğu izah edilmiştir.
4. Kamu katılım bankaları şube sayısının, özel katılım bankaların kullandırılan fon miktarında pazar payı üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir. Yine de özel katılım bankaları kullandırılan fon miktarında daha büyük bir paya sahip olmayı düşünüyorlarsa şube sayısı konusuna önem verilmesi görüşündeyiz.
5. Kamu katılım bankaları alınan kâr payı oranlarının, özel katılım bankalarınca kullandırılan fon miktarının pazar payı üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu gösterilmiştir. O da özel katılım bankalarının kullandırılan fon miktarında daha büyük bir pay sahibi olmaya çalışıyorsa eğer, alınan kâr payında bir düşüş gösterilmesinin gayet iyi bir fikir olduğu kanaatindeyiz.

Özel katılım bankalarının net kârı, toplanan fon miktarı ve kullandırılan fon miktarı birinci aşmada tespit edip, onların nelerden etkilendiğini incelemeye çalıştıktan sonra ikinci aşmada, üçüncü aşmada özel katılım bankalarınca kullandırılan fon konusunda hangi sektöre yönelik önem verildiğini tespit edip, aşağıdaki satırlarla özetlenmiştir.

Özel katılım bankaların hem TL hem de YP cinsinden finansman işlemleri, tarım, inşaat ve hizmet sektörlerinde büyük bir yükseliş gösterirken, sanayi ve diğer kategori finansman işlemlerinden kaçınmaya çalıştığını söyleyebiliriz.

Tabi ki de finansman işlemlerinde hangi sektöre yönelik özel katılım bankalarının çalıştığını tek özel katılım bankalara önemli bir bilgi olduğunu düşünmüyoruz. Aynı zamanda kamu katılım bankalarının hangi sektörlerle yönelik daha verimli bir şekilde çalışılması konusunda bir fikir vereceğini düşünmekteyiz.

## KAYNAKÇA

- AĞKAN, F. (2018). AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 235-245. <https://doi.org/10.18506/anemon.349866>
- AKAY, B. (2018). *Katılım Bankacılığı Kamu Katılım Bankaları* [Yüksek Lisans Tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- AKIN, C. (1986). *Faizsiz bankacılık ve kalkınma*. Kayıhan Yayınları.
- AKİNWANDE, M. O., DİKİKO, H. G., & SAMSON, A. (2015). Variance Inflation Factor: As a Condition for the Inclusion of Suppressor Variable(s) in Regression Analysis. *Open Journal of Statistics*, 05(07), 754. <https://doi.org/10.4236/ojs.2015.57075>
- AKTEPE, İ. E. (2010). *İslâm hukuku çerçevesinde finansman ve bankacılık*. Yedirenk.
- ALKHEDER, M. I. (2011). *Development Starts By Human*. Roya for learning and thinking development.
- ARAS, O. N., & Öztürk, M. (2011). *Reel Ekonomiye Katkileri Bakiminden Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi*. 2, 13.
- ARSLAN, F. (2018). *Kamunun Katılım Bankacılığına Girmesinin Katılım Bankacılığına Olan Muhtemel Etkileri* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- ASLAN, H. (2012). *Sukuk As An Alternative Investment And Financing Tool: Structure, Implementation And Implications For Turkish Market*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.3136.7845>
- AYDIN, B. (2019, Kasım 24). Kâr Payı ve Faiz Arasında Ne Fark Vardır? *Katılım Bülteni*. <https://www.katilimbulteni.com/kâr-payi-ve-faiz-arasinda-ne-fark-vardir/>
- Bank al-Sūdān al-Markazī. (2006). *توثيق تجربة السودان في مجال المصارف والمؤسسات المالية الإسلامية مخطط هيئات الرقبة الشرعية: المرشد الفقهي الصادر عن الهيئة العليا للرقابة الشرعية للجهاز المصرفي والمؤسسات المالية*. Bank al-Sudan al-Markazi.
- CEBECİ, İ. (t.y.-a). *Murâbaha - TDV İslâm Ansiklopedisi*. Geliş tarihi 23 Mart 2020, gönderen <https://islamansiklopedisi.org.tr/murabaha>
- CEBECİ, İ. (t.y.-b). *Tevliye - TDV İslâm Ansiklopedisi*. Geliş tarihi 23 Mart 2020, gönderen <https://islamansiklopedisi.org.tr/tevlıye>
- CEBECİ, İ. (t.y.-c). *Vadía - TDV İslâm Ansiklopedisi*. Geliş tarihi 23 Mart 2020, gönderen <https://islamansiklopedisi.org.tr/vadia>

- ÇEKER, O. (2016). *Fıkıh Dersleri* (9. bs). Tekin kitabevi.
- ÇOBANKAYA, F. T. (2014). *Katılım Bankalarının Türkiye'deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma*. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Çoklu Doğrusal Regresyon Varsayımları. (t.y.). Statistics Solutions. Geliş tarihi 31 Ekim 2020, gönderen <https://www.statisticssolutions.com/assumptions-of-multiple-linear-regression/>
- ÇOLAK, Ö. F. (1987). *Para-Banka Sözlüğü*. İmge Kitabevi.
- EBU GHUDDAH, H. (2019, Eylül 23). *İstisna'a Sözleşmesi, Vatanların Ve Fonların Geliştirilmesi Ve İhtiyaçların Karşılanmasıdır* 1/2. [https://islamsyria.com/site/show\\_articles/13153](https://islamsyria.com/site/show_articles/13153)
- EBU SÜLEYMAN, A. W. İ. (2000). Kira Sözleşmesi İslami Fonlanma Kaynaklarından Biridir. *İsami Kalkınma Bankası, İslami Araştırma Ve Eğitim Enstitüsü*.
- EL-HAFİF, A., & YARAN, R. (2018). *İslam Hukukuna Göre Hukuki İşlemler Ve Hükümleri (Eşya Hukuku Ve Borçlar Hukuku)* (2. bs). Türkiye Diyanet Vakfı.
- GÜNGÖR, M. Y. (2018). *Kamusal Sermayeli Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörü İçerisindeki Yeri ve Kamu Katılım Bankalarında Hizmet Kalitesinin Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- HAZIROĞLU, T. (2015). *Katılım Ekonomisi Ve Katılım Bankacılığı* [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- KELLEROĞLU, F. (2017). *Katılım Bankacılığı Sistemi ve Türkiye'de Katılım Bankacılığı* [Yüksek Lisans Tezi]. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- KENTON, W. (2020, Eylül 21). *How Multiple Linear Regression Works*. Investopedia. <https://www.investopedia.com/terms/m/mlr.asp>
- Mevlûde Elif ALPUN. (2017). *Bankacılık Sistemi İçerisinde Katılım Bankacılığının Yeri Ve Katılım Bankacılığının Güçlü Ve Zayıf Yönleri*. Başkent üniversitesi.
- Muhammed Abdul Halim, Ö. (2004). Çadaş Uygulama Işında Selem Satışının Muhasebe, Ekonomik Ve İslam Hukukunun Çerçevesi. *İsami Kalkınma Bankası, İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü*.
- SUMER, S. (2017). *Kamu Katılım Bankalarının Bankacılık Sektörüne Beklenen Etkileri*. Atatürk Üniversitesi.
- Süleyman KALE. (2017). Türk Bankacılık Sektörünün Aracılık Fonksiyonu. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (FESA)*, 3(2), 209-220.
- ŞENDOĞDU, A. A. (2006). *Bankacılığa Giriş*. Nobel Yayın Dağıtım.
- TAKAN, M. (2002). *Bankacılık: Teori, Uygulama Ve Yönetim*. Nobel Yayın Dağıtım.



- TAKAN, M., & Acar BOYACIĞLU, M. (2011). *Bankacılık: Teori, Uygulama Ve Yöntem*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- TUNÇ, H. (2010). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye uygulaması* (6. bs). Nesil Yayınları.
- TURAN, M. (2019, Ekim 17). *Farklı Yaklaşım: Kâr Payı ve Faiz Arasındaki Fark Nedir? İslam İktisadı İslam İktisadı*. <http://islamiktisadi.net/index.php/2019/10/17/farkli-yaklasim-kâr-payi-ve-faiz-arasindaki-fark-nedir/>
- Türkiye’de Özel Finans Kurumları Teori Ve Uygulama.pdf*. (t.y.). Geliş tarihi 08 Aralık 2019, gönderen [https://www.albaraka.com.tr/pdf/06\\_4\\_5\\_turkiyedeofkkitabi.pdf](https://www.albaraka.com.tr/pdf/06_4_5_turkiyedeofkkitabi.pdf)
- YATBAZ, A. (2019). *Faizsiz Bankacılık Fon Kullandırma Yöntemlerinin Uluslararası Muhasebe Standartları Kapsamında İncelenmesi: Bir Alan Çalışması* [Doktora]. Marmara Üniversitesi.